МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Советан Министрийн Советан орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 138 (3995). | ШИНАРДИ, 17 ноябрь 1964 шу. | Мах 2 кап.

ГIУЛАКХХАШ ЛЕДАРА ДА

Чаккхдалаш латт шолгIа хьувкъаш чуцара баьдхаш «Ингушский» совхозе. Ерригача майдан тIара хьекха ялнийн хьажкIаш. ХIана кхашкара хьагульъеш паччахьалкхена дIалуш латт уж.

Бакъда, дика хьийкъаш укх шера хьажкIаш. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 17,5 центнер фуальнькха хьажкIаш мара ялац. Иза хул 6,5 центнер планал кIезигагIа. Цу гIулакхо чIоагIа тIехьатетт паччахьалкхенга ялат доккхилга. Планага диллача 4000 тонний совгIа хьажкIаш йохка езаш яр совхоз, хIаьта 10-ча ноябре еххар 2500 тонн мара яцар.

ХIана хилнад из иштта? Ала йиш яц механизатораша, хьажкIаш лелаеча звенош во болх баьб, аьнна. ХIана аьлча совхоза статистически даннешка хьежача, цар йоах хьажкIа лелаеча Белхароева Тамара звено 50 гектарах кIаране тIара 58 центнера Гандалоева Мусай звено 100 гектарах хIаране тIара 37,5 центнера фуальнькха хьажкIаш чуийцай. Иштта дика хьонхамаш да Фаргиев Мусай а кхычар а.

Бакъда, ерригача совхоза гIолла иштта дац. «Ингушский» совхоз къаьстта белгалъьннай севооборот ийса ца лелаярах. ХIара шера вIаштта цхьан лаьтта гурахьа дув ялаташ дIадерах во хьувкъ уж, къаьстта укх шера. Гектара тIара 6,5 центнер мара кIа даланзар укх шера. Иштта да хьажкIаш ледар а. Совхоза керттерча агронома нов. Мартусевича юртбоахамо болх бу итташ шераш да. Цо дика кхетаду хьажкIаша лаьтта мел чIоагIа меццу а, цул совгIа Iалаьмате дукха тIоалал хьалъоалга а. Из иштта долга ховшие а вIаштта массехк шерк цхьан лаьтта юрра нов. Мартусевича хьажкIаш. Цудухьа укх шера леткъаш хулар ца, — зогIа деллаш, хьажкIаш йоаш латт, яхаш.

Совхоза хьажкIаш дIайийнача дукхагIа дола лаьтташ хий дилла йиш йолаш дар. Бакъда, шин звено 100 гектар гаргга хулача майда тIа мара диллаиза хий. Хий диллача лакха хьувкъам кхебир лаххе йийцача нов. Белхароевас. Укх шера дахьна гIалаташ'м дукха да.

Бакъда, хIана мукъагIа кхийтта, гIулакх тоале деза совхоза кулгалхоша. Совхоза доалахьа шортта лаьтта да, цуна обработка е шортта техника я. Цу лерригнеша торо хулийт юртбоахама культурай севооборот лертIа лелае. Из де доагIа нов. Мартусевича а отделений агрономаша а.

Б. БЕРСОВ.

ДАЬХЕННА—ДУКХАГIА ШУРА

* *

Шура дукхагIа хургья

Наурски производственни управленерча «Новогорский» совхоза шурий-товарни ферме 10 бетта кхоачашйир паччахьалкхенга шура йохкара шера план. Заготовительни пункте дIачуелар 147 тонн 508 килограмм шура, хIаьта хьаьна хиларах из дIалаьрхIай 158 тонни 136 килограмм. шера шура дIалхара план 130 тонна мара йоацача метте. Цу цифрашкара хьагуш ма дарра шура хьаьна хиларах боахамо совнагIа яьккха шура 10.628 килограмм хилар. Ерригача ферме юкъера лаьрхIача, итт бетта хинна шурий хьоавал 4,2 процент хилар. ХIаьта цхьаццадолча декадашка 5 процентага дIакхоачаш а хулар из.

Изаал лакха процент хьоанал йолаш миштта хилнай шура? Цу тIа а деттача доахана Iул кхыча боахамашкара кхийлача доахах вIашагIделла а хилча. Доахан вогIа дарех мара, дикагIа дарех хинна хургдоацилга дика хоаш ма дий.

Хьайбай продуктивность лакхъяр духьа, шурий хьоанал вгара лакхагIа хилийтар духьа ферме къовсам лоаттабу массано а. МТФ бригадирагара Эльмурзаев Увайсагара дена шура кхухьаче машина тIа болх беча шоферагара Баштаров Тутуга кхаччалца бараша. Шурий хьоанал бокъонца меллай ца тайча заводера дIадоаш ма.

Бакъдар аьача, керттера заслуга'м йоккхе йоапача, цхьабакъда, чIоагIа барт тайна йолча доярхай коллектива я. БархI саг ва уж, хIаьта массана а барт тайна цхьа дезал санна а ба. Царех дикагIа болча доярхаша Голтакова АсмаIас, Заурбиева Тамарас, Ахмедова Любас шоаш лелаеча доахах хIара Iаттагара шура лакхара шера вадаеш хьегте а кхоачашъяьй.

Доахана чусоцадаь йоаккхача хана даьал гIежен мошек доалъараш кийчдаьд. МТФ юххе йол лоаттаеча карта чу латт магара, судакка, вIашагIъаьль дийна вит-ко-овсянка, рожь яхача кIи ча санна йолча хIайийнача баьцех дьхкха башха-дика йол, хIара бежана лаьрхIа итт центнер а йолаш. Цигга нийсача аргIаех детта латт маькха ча. Хьайбаш чудоахадеча помещенешта юххе лаьттах еллай ши эзар тонн гаргга хьажкIий силос. Концентрированни доалъараш а за кьайбанга, хIара килограмм шуркйна доархIаш 200 грамм а йолаш.

Доалъараш тайн-тайнара хиларах ферма болхлой торо я хьайбашта хIара денна хьаьна рационаш уттае. Масала, деттача доахана Iул 1-ча сентябре дена чусоцадаь да. Свекла дIаоттаяь лоаттае дика помещенеш боахане ца хилар бахьан долаш вгара хьалхарча аргIанни из тела йолайир доахана.

Ферме учет дика лелаю шура дукха луча доахана меттел из кIезига луча хьайбай я. ГIулакх цу тайпара вIаштIехьдаьккха хиларо МТФ специалисташна йиш хулийт дукха лаьрхIа дIалуш долча доахана нийса выбраковка е. Цу гIулакха керттера заслуга ветеринарни фельдшера Анна Максимовна Федотовай я. Цо лелалу доахан бугIе диган дахкаьи хаваш тIаиздеш дола журналаш а.

— ХьатIадоагIача шера кхы а дукхагIа лакхъергья оаха деттача доахана продуктивность. Даьхенна дукхагIа дургья шура, — бIубенна йоах хьайбаш лелалераша. Цунна бола тешам ба цар дIена, шоай хьинар ца къовсаш хьега къа.

Д. ПОЛЯКОВ.

ДОГ ГIОЗДАЬННА

Хьайбай боахама интенсификаци яр духьа къовсам болабьача Советски района Ленина цIерахчи колхоза шурий-товарни ферма коллективо тIехдика хьокхамаш даьхад. Октябра деза цIей хьатIакхачале хьалххагIа кхоачашйир цар шура йоккхарен паччахьалкхенга йолкарен шера план. Шура дIачуйеча паччахьалкхен пункташка кIаьале а планал совгIа 1000 килограммел дукхагIа шура дIачуеннай колхоза хьайбаш лелалераша. Ца ховш баьккхаба цар низал толам. ЧIоагIа уйла гIайохийт ферма болхлоша доахан кхабаран царна гIулакх даран. Дукха ха йоацаш а тIехьа хетеш дар доачия колхозашна йиъ килограммел совгIа лейнен бийсаннен хIара Iаттагара шура йоаккхалургьяш, аьнна. Цхьабакъда, из бакъдоацилга къахьекхар практико. ХIана хIара Iаттагара деннен бийсаннен 6 килограмм шура йоакх колхоза хьайбаш лелалераша. ХIаьта социалистически ихье хьалха латтача Байсаева Совдатах Садыкова Миясн шоаш кхоабача хIара Iаттагара 7.5—8 килограмм шура йоакх деннен бийсаннен.

— Из вIаштIехьдаьлар даьгIенех пайда дикагIа эцаш хилар бахьан долаш.

Белгтала, укх шера къаьстта чIоагIа уйла тIаяхийтар даьгIенех нийса пайда эцара. Лоаман даьгIенаш массехк лакха а даь йийкъар, хIаьта цхьан доькъа тIара ерриго бул йиаьяллаллие кхыча доакъош тIа лахийтацар доахан. ВIарнчана акхена дийнахьа а бус а лажаш кулар доахан. ХIаьта детта чудоаладаьча хана дьекхо буц кхухьар доахана. Цу гIулакха лаьрхIа къаьстта участкаш яр трактории косилкашца хьаккхара аьттув болашагIа а йолаш.

КIезига лоархIаш болаш хиланзар шурий-товарни фермашта кадраш нийса харжар а. ХьалхагIа хьенийсбенна, шоай гIулакхаш дукха безам боацаш бола наха хилар кьайбай боахаме болх беш бараш. Шин-кхаь беттал дукхагIа ка ихкхацар доярхаша ферме болх беш. ХIана из кхоачамболацар дIадаьккхан. Дукхка кагирхой баьхкаб шурий-товарни ферме балха. Юкхьанна гIулакхаш дика лелацар цар, опыт ца хилар гуш дар. Хьайбаш лелалерий говзал лакхъяр духьа къаьстта курсаш вIашагIьехяр. Цига Iомайора цар толашагIа йола къахьегама методаш. Цул тIехьагIа тоадала долалелар гIулакхаш. ХIанз цхьаккха а доярка корайозгIаргьаш укхалара шиа задано тIехкоачаш ца ец.

— Тха догаш гIоздаьхад тхоай толамаша, — йоах доярках Байсаевас, — цхьабакъда, карагIдаьннараш тIа юкаеца Iе безам болаш дац тхо. Со дог тайша а Iаи бетташка а оахош шура кIезигагIа йоахарг ца хиларех.

Деша тоаме аьнна дац из. Колхоза хьайбаш лелалераш тIехдика кийчбинаб Iан хьалашка болх ба. Шоай каннахьа тоаль яьхар цар доахан чудоахкаду ерриге коровникаш. Хьайбаш чудоахкадеча помещенешта ремонт еча доккха дакъа лаьцар доярхашех бежа Iушен, цар пенаш хьахар, кIир техар, тховнаш тоалир, дехе кизгаш дIатехар. Из долла хIама балхара баьнначул тIехьагIа а общественни хьисапе а (мах боацаш) дир цар. Къаьстта чIоагIа уйла тIаяхийтар доакъараш кийчдара. Укхаза лаьттах еллаа 2800 тонн хьажкIий силос а эзар тонн совгIа тайп-тайпарча баьций силос а. Планах 1400 тонн мара кийчъе ца езача метте кийчъяьй 2000 тонн совгIа йол.

ХIанз чусоцадаьа колхоза доахан. Цу хьалашка чIоагIа лоархIаме де ден распорядок а доакъарий рацион а нийса лелаир. Доярхашк бежа Iуйн чIоагIа хьож доахан шоай ханнахьа арадахарга а царна хий моллаярга а, царна ханнахьа кхоачам хиллали доакъар лоаттадарга. Хьайбай боахамерча хIара болхлочо геттара дика кхетаду, семилетка вордIагIча шера план кхоачашъелга дукхача даькъе доахана Iа дика дакхарах тайпа хургдолга.

Ю. ВОЛОГИН.

ГIадвугаш йола котало

ДIадаха шу тха шурий-товарни ферма коллективана безаме дацар: кхоачашъяннар шура яьхкара паччахьалкхен план. Дукха дезар тIадисар фермана.

Бакъда, укх шера хьалхарча деношка дена шура дукхагIа яккхара шерра къовсам дIаболабир ферма хьайбаш лелалераша. Ния ца кхобеш къахьега аьнна керда социалистически декхараш тIайийцар цар, кхы хургдоацаш белгалдаьхар дIадахача шера хинна гIалаташ а.

ДIабахача итт бетта баьча балха итогаша хьахьоккхал ферма хьайбаш лелалерий дош чIоагIа долга. Шера 870 тонн шура якха езача оаха из план цхьоалагIа ноябрь тIаккхачалехьа тIехкхоачашъяьй. ХIанз тIайийца декхараш кхоачашдар духьа къахьегаш ба доярхаш. Из а советски конституце денга кхоачашде лерх! цар.

Из котало лакхара хьинаргIа къахьийгал 2.500 килограмм шура яккха аьнна тIайийна декхараш хIаинлехьа кхоачашдаьча доярка Литвинштейн Федора, 2200 килограмм яьккхача Логаша Верас, кхыбараша.

В. СКОРИКОВ,

Сунженски производственни управлене «ЦIеча Эскаре» цIерахча колхоза шурий ферма заведуюши.

Яхье котваьннар

Ялх шу совгIа ха я Арсанов Мецо Урус-Мартана производственни управлене «Самашкинский» совхоза жа Iу вола. Шерра-шера къахьегама тоIу вола. Шерра-шера къахьегама товхаш доахан хьавоагIа нов. Арсанов.

Укх шера а ший Iуладарча хIара бIаь устагIана тIехьа 115 Iаьхар кхебаьб цо. Из цу совхоза дикагIбола хьоккхам ба. Цо жена тIера дахкха тха а кхыча жа Iуй группашкачул дукхагIен дикагIен да.

Социалистически яхье хьалхара моттиг яккхарах Арсанов Мецона вукха ха йоацаш доккха совгIат динна.

М. ЗАКИРОВ.

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА ПЛЕНУМАХ БОЛА

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1964-ча шера 16-ча ноябре КПСС Центральни Комитета Пленум хилар.

КПСС ЦК Пленумо ла а дийгIар йийца а йийцар «Областий а краяй а промышленни юртийн партийни организацеш советски органаши вIашагIтохара» хьакъехьара Н. В. Подгорне доклад.

Новкъост Н. В. Подгорне докладах лаьца къамаьлаш дир ня, П. Е. ШЕЛЕСТА, В. В ГРИШИНА, Я. Н. ЗАБОРЯНА, К. Т. МАЗУРОВА, Ш. Р. РАШИДОВА, В. Ю. АХУНДОВА.

Пленумо тIайийцар лохехьа кепа теха бoaгтIаш бола соцам.

КПСС ЦК Пленумо КПСС ЦК Президиума членалла хержар ня, П. Е. ШЕЛЕСТИ А. Н. ШЕЛЕПИНИ, хIаьта КПСС ЦК Президиума члена кандидаталла ня П. Н. ДЕМИЧЕВ.

Дукхача хана дарба де дезаш, халача лазарах цамогаш хилар бахьан долаш КПСС ЦК Пленумо нов. Ф. Р. КОЗЛОВ мукъавалийтав КПСС ЦК секретарен КПСС ЦК Президиума членен декхарех, и. Козловна дарба дара отпуск а луш.

КПСС ЦК Пленумо КПСС секретара декхарех мукъавалийтав нов. В. И. ПОЛЯКОВ.

Балха тIа гIалаташ дулийтар бахьан долаш нов. А. И. АДЖУБЕЙ КПСС ЦК члений состава юкъера дIаваккхарах бола соцам тIайийцаб КПСС ЦК Пленумо.

Новкъостий А. А. ЕПИШЕВ, В. Ф. ЖИГАЛИН, В. И. КОНОТОП, И. К. ЛУТАК, П. М. МАШЕРОВ, Г. И. ПОПОВ, В. Е. СЕМИЧАСТНЫЙ, Г. Ф. СИЗОВ КПСС ЦК члений кандидаталара КПСС ЦК членалла бахарах бола соцам тIайийцар КПСС ЦК Пленумо.

ОБЛАСТИЙ А КРАЯЙ А ПРОМЫШЛЕННИИ ЮРТИЙИ ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕШ ВIАШАГIТОХАРАХ БОЛА

КПСС ЦК ПЛЕНУМА СОЦАМ

1. Коммунизм хьалъечара парте а цун моттигерча органий а кулгалдара лоархIаш чIоагIбара, хIара область, край, республика боахам а культура а дегIайбалара декхараш толамца кхоачашдара хиванза дергдоацаш лоархIанда парте XXII-ча съезда тIайийцача КПСС Устава лоархIамера декъа долча партийни организацеш цар моттигера органаши вIашагIйоахара территориальне - производственни принципашта юхатIадахар.

2. Партийни организацеш промышленни юртийн организацешта йийкъа хинача областийн краяшкен юхаметтаттабойла промышленность а юрта боахамо производстве а болх беш мел бола коммунисташ чубоагIа цIаш йола областийн краяйн партийни организацеш.

Краевой областной партийни организаца партера краевой а областной цхьа комитет хийла.

3. Дийза даргдоацаш лоархIалда производственни колхозни-совхозни управлений партейни парте районни комитеташ а еш эргайоахийла, цу района территоре тIарча промышленни предприятешкен гIишдашъечен праш а тIехьа йолаш йолча ерригача партийни организацешта доал а дергделаш.

Хьалха юртий районий территореш тIа а областийн республикийн центрашка а вIашагIьяха хинна промышленно-производственни (зональни) партийни комитеташ дIайоахийла.

4. Парте цIаш йола крайни-областийн юхаметтаттабеча ерригача областаша, краяшка 1964-ча шера декабрь бетта боагIаш йола партийни органаш харжара бола конференцеш йойла.

5. Краяйн областийн промышленни а юртий а партийни организацеш вIашагIтехара порядках йола КПСС ЦК Президиума оттаяь предложенеш магайойла. КПСС ЦК Президиумо тIа дуллаяла краяшка, областашка цIаш йола партийни организацеш, цар кулгалдара органий вIашагIъехарах а, хIаьта цхьа советски органаш юхаметтаттаярах а дола дерригача организационни дешаша хьажарга а къовсадарга а.

КПСС ЦК Президиума член П. Е. ШЕЛЕСТ.

КПСС ЦК Президиума член А. Н. ШЕЛЕПИН.

КПСС ЦК Президиума членалла кандидат П. Н. ДЕМИЧЕВ.

РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиуме

РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиумо 1964 шера 13-ча ноябре указ тIайийцаз колхозий членаш боацача гражданешта шоай доалахьа лелаеча доахана боарамий хьакъехьа.

Городашкен болхлой поселкашкен баьача гражданашка шоай доалахьа доахан ца лелалайтара хьакъехьара, колхозий членаш боацача гражданий шоай доалахьарча доахана боарамаш лохдара хьакъехьара, шоай доалахьа доахан долча гражданашкара йоахача ахчан налога хьакъехьара, хьалха тIайийца хинна указаш дIадаьннаргаш лаьрхIад.

КЕРДАЧА ТОЛАМАШКА

Укх шера 25 октябрь цIей санна лездир «Малгобекнефта» НПУ чуйоагIача № 2 йолча буруъ тохача контора коллективо. Цу дийнахьа кхоачашъяь яр кIоарга буруъ техара шера план. Шера планах 18700 метр кIоарга буруъ тоха дезаш бар буровикаша. 18892 метр кIоарга буруъ техар цар.

Укх шера санна цIаккха вIаштIехьдаьннадацар контора шера план хана хьалха кхоачашъе. Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш оарцагIъяьдар контора болх тоабара. Буровой балхашта хIара денна учет ьага юкъелоаладир.

Коммунистически къахьегама болам — балха овсарле лакха хилийтара керттера фактор йолга дика кхетадаш, партийни, профсоюзни, комсомольски организацешта лаккхача боарам тIа баьккхар буровой бригадашта юкъе беш боль кхетама болх. ХIанз контора шие а ерриге 8 буровой бригада а коммунистически къахьегама сийлен цIи яккхара тIехьа къовсам лоаттабеш я. ХIанзалехьа къаьстта лакха толамаш лахарах 3 бригадана ма сий дола цIи еннай.

Цул совгIа, контора дирекце къахьегама овсарле лаккхагIа хилийтара ния кхоачар дора. Алапи болх барга хьежжа телар. Норманаш тIехкхоачашъечарна премеш, грамоташ хьежайора.

Къахьегама овсарле лакхъяра массе бригадашта, вахташте юкъе социалистически ихь яьржар. ХIара бригадо социалистически декхараш тIайийцар.

ХIанз дикка эргабьннаб контора болх. ЛоархIамерча хьокхамий боарам геттара лакхбеннаб. Масала, хIара бригада бетта 252 метр кIоарга буруъ тоха дезаш хинналле, хIанз юкъера лаьрхIача 280 метр тох. Цунца лакхъеннай буруъ тоара сухал а. Шера планал 11,1 процент совгIа я из хIанз. Иштта 13,1 процент лакхъеннай къахьегама овсарле а.

Уж хьокхамаш даха торо хиннай буровикаша скважинаш сайца ца латтийтара, авареш ца хилийтара къовсам лоаттабеш хиларах. ХIаьта гIона деча балхашта дукхаа кIезигагIа ха йоаю.

Шоаш хIара денна хьинарв къахьегарал совгIа буровикаш кхетадеш бар паччахьалкхена рузкъа кхоле дезалга а. Механизмашка бизачача низаца болх байташ, материалашта кхом беш, къахьегама овсарле денна лакхъеш цар вIаштIехьдаьлар духхьал укх кхоалагIча квартале 29 эзар сома паччахьалкхен рузкъа кходе.

Iалаьмате йоккхача деза гIоаца лездир контора буровикаша Сийлахьбоккхача Октябра 47 шу дуза ди. 10 бетта планах мехкдаьтта телаш йола ши скважина мара эксплуатацие дIаяла ца езача, лакха дебит йола йиъ скважина елар буровикаша. Цул совгIа, кхы а доккха дика гIулакх карагIдаьлар мехкдаьтта тохкараштта. Вежарашха йолча кхаь республика Нохч-ГIалгIай АССР-ен, Къилбаседа ХIирий АССР-ен, Черси-Балкхарой АССР-ен доазув вIашагIкхетача — Ахлово яхача моттиге шортта мехкдаьтта дола район гучаяьккхай цар. Тохкамаш хIама а дIахо деш латт.

Дукха ха йоацаш № 1 йолча буруъ тохача контораца лелаеча социалистически яхье котьалара № 2 йолча буруъ тохача контора «Малгобекнефта» НПУ-и профсоюза комитетен карара кара тела ЦIе байракх хьожайир. ХIаьта дикагIйолча буровиний бригадашта Сийлен грамоташ елар. Царна цхьа я нов. С. И. Вагаевский мастер волча № 818 йолча скважина коллектив а.

Октябрь бетта буруъ тохара шера план 130,7 процент кхоачашйир цо.

Къаьстта лакха хьоккхамаш доах укхаза буруъ деттараша П. С. Бондаренко, К. П. Лопатина, кхычар.

Сийлен грамота елар нов. Т. Ф. Панков мастер волча № 857 йолча скважина коллективана а. Цу бригадо коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаю дукха ха я. Шера план 113,4 процент кхоачашъяьй. Уж санна масалаш дукха доалаш йиш я.

ХIанз контора 8 бригадах, ялх семилетка вордIагIча шера четах болх беш я.

Укх тIехкхьарча хана шоай торонашкен низаген хьежжа буруъ тохача контора коллективо керда социалистически декхараш тIайийцад 1964 шу чаккхдалалехьа шера планал совгIа 2100 метр буруъ тоxен эзарам сомаш паччахьалкхен рузкъа кходен, аьнна.

С. ИБРАГИМОВ,

«Малгобекнефта» НПУ № 2 йолча буруъ тохача контора къахьегама отдела начальник.

Б. АРЧАКОВ, тха собкорр.

МОРДОВЕРА «СВЕТОТЕХНИКА» КЕРДА ФИРМА

«Светотехника» яхаш фирма йиллай Саранске. Цунна чуйоагIа болх беш йола кхо завод: Сарански электролампови, арзатовски светотехнически, электровакуумни машиностроене, хIаьта иштта хьалъеш латта къаьстта сердалон источникий электровакуумни кхатай предприятеш а.

Тайп-тайпарча лампай 30 совгIа тайпа арахеш фирмогагIйча (геттара чIоагIа хIама доккха хетийташ йолча (вакъьнга чу гIолла мара къоаетае йиш йолаш ац уж) хоавча лампашкара дена чIоагIа кхоххалуча ртутни лампашка кхаччалца араш. Къаьстта а дукхагIа арахецаш я дийнахьаръяр санна йола сердала тела лампаш — люминесценти лампаш.

Электролампаш хьалрен эргайоахаш тоалрен даькъе боккха Iилман болх бу Саранске «Светотехника» яхача фирмаца бувзам а болаш къахьийгача Ерригсоюзни сердалон источникий Iилма-тохкама институто а Мордовски университета светотехникан сердалон источникийн кафедро а.

Сурта тIа: втара хIамагIен (хIама доккха хетийташ йолча Iоакъьнга кIаллхара) втара йоккхагIен йола Сарански завода лампаш; йоккхагIа йола браковщица Римма Ананьина (Сарански завод) люминесценти лампашта тохкамбеча стенда хьалхашка.

В. Войтенко сурт. ТАСС фотохроника.

СИЙЛАХЬ-ВОККХАЧА БАЬЧЧАХ ДОЛА ДАГАДОАГІАРАШ ДУВЦАРАШ

В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз 95 шу дизарга арахийца керда книжкаш

Советски нaха, дозалл хетарча дахкий къахьегамхоша чІогІа хьаштдолаш Іемалу В. И. Ленина вахарцеи гІуллакхашцеи дуьззадена мел дола хІама. Къаьсттa а чІогІа уйла тІайохийташ да мемуарни литература.

Бостта Владимир Ильича хетадаь дола керда книжкаш кхоачарга читателага. В. И. Ленин ваьча хийнахьа денз 95 шу дизарга уж арахеларга политически литература издательства.

«Иштта хиннав Ленин» — иштa цІи йолаш да Владимир Ильича гарчa нахан доттагІашчеи, революционни къовсамга гІоллaрчa нув соратникашта, къаьнарчa большевикашта, дуьнен халкъашта юкъерча болхлой болaма ветеранашта дагадаагІарех оттадаь сборник. Книжка тІа за Ленин ваьчa заарорa вaxa — Коммунистически парте тІехьaьнa боккхача деятелаша Калинина, Крупске, Кржижановске, Луначарске, Орджоникидзе, Куйбышева, Позвойске, дукхача кхычар издаь дог тохалойташ дола хІамаш. Сборника тІарча материалаша хьалхьоттаду шІаккха а дилургдолa Ильича — сийлахь-воккхача баьчча, революце гене, доттагІчун, новкъоста, сага сибат.

Ленин маггаза а вайна, вай гІулакхашка, вай планашка ва, юкхьe денз чакхдаллана из маІан долаш да авторий коллективо кийчдаь «Ленин вай вахаре» яха книжка. Советски мехкa боккхийча писателаш шоай художественни очеркашкеи дувцарашкеи, публицистически выступленешка хьахьуих, Ленина цІи, ленински идеаш тайп-тайпарча поколенеех болча вахьа сакхетам иштa ессай. СССР-ен дерригача дуьнен халкъий вахарах кхелантен ленинизмо еш бола влияни нахал[illegible] иштa ду. Авторашта юкъе: М. Шагинян, Ген. Фиш, Г. Марков, Е. Драбкина, композитор Д. Шостакович, СССР медицински Іилмай Академе боккъонца вола член В. Парин, кхыбараш.

Ленинах веттавалара, баьчча библиотеке хиь шера гаргга болх беш дьолача дийлургдоацача ленинта хетадаь да Ш. Н. Манучарьянца дадаь «Владимир Ильича библиотеке» яха книжка. ДагадоагІараш издеш волча авторо йоалаю чІогІа хьаштдолаш, читатела хІанзалца йовзаш ца хинна материалаш, библиотечни гІулакхах Владимир Ильича хетарий хьакъехьа, шка коммунистически кхетам балара доархІашера средстве хилара тарра литературапарча ленински гІулакхий хьакъехьа иэлу.

Иштта кepa тоха араяргІа «Ленинах дагадоагІараш» яхача Н. К. Крупске книжка шоллагІа издани, кхыдараш.

(ТАСС).

САЛОМЕЯ НЕРИС

(ЯЬЧА ДЕНЗ 60 ШУ ДАЬННАД)

Дуннхачa къаьной советски литература гІерььнна йолча литовски поэтесса Саломея Нериса (1904—1945) шийкъаман баьхаленаш йола эвз низ болаши уйла тІаозаши ен. Дунха дезача шийхалкъа буржуазно-фашистски режима дуьхьал лаьттабаьча къовсамо кампери поэзено иІакхаро яла а шийтворчество къахьегамхой гІулакхa дІаяла а новкъостал дир. политически социальни чулоацама из хьал а йоаш. Литва Советски Союзах хьа а кхетарехьа, С. Нериса шийдешашца аьнна, из «Коммунистически партецеи Советски Іаьдалцеи цхьана гІа бaxa» йоалаянна. Шийстихашца цо литовски халкъа тІаьхьехар буржуазно-националистически диктатура дІаяккхар, социализм эттача хургдолча керда вахарах дувцар. 1940 шера Литовски ССР хьаллоарца кІайоплаь кepда замe поэтессa творчества а керда замe хинна дІаеттар. Советски зa эттача маьнагІа къаьной цо шийтолашагІа йола произведенеш. Литва къахьегамхоша Советий Іаьдал бахьан денаш керда вахар хьалдаса тІехьа лоаттабу къамсам, СССР халкъий доттагІал гайтаж дуьнa а лирически стихотворенеши поэмаши къалий цо («Большевика мекъ», «Вить», кхыпраш). Сийлахь - боккха Даьймен тІом баьттача шерашка хьинаре боаш бу цо общественни деятели литератури йолаш. Шийтворчества лостамга дилла ча иерик йола С. Нериса тІемахой трибуни хиннад. Цу шерашка цо язъэь стихаш хІоаргга патриотизм йолаш, мостагІчун мотахара хиларах тамаш а («Марите Мельникайте», «Партизане и к ... «Мичай хьа, нана?» яха поэмаш, «Са мугІарехар», «Ма йоллаь, цІи» яха а кхыйола а стихотворенеш). ТІом йиштобахимчул тІехьагІa Нериса язъэь стихаш маьрша къахьегара тІахьехаш, дог ураттадиш я. Шийхалкъе «Литовски соллахзар» аьнна цІи йоаннихачa поэтесса дезa, эминоциональни ииловаш стихашa дІвeз бердентачa Советски мехка гІолла чакхдаьннад. Шоай фермаж дагіачa халкъе йолча Нериса произведенеш йоакка аллани юй литовски литература дІахе догІадахара. Цхьавдаьча творчества дуннa данье лаьцна советски литература [illegible].

ДИКАЧА НАХАХ

Коллективо сий ду цун

Грозненски крекинг - заводе Ласкаев Якъуб балха вена 26 шу дизагІа ха я. Цхьаькха балха гоеал йоацаш вар из цу хана. ШоллагІча цеха ремонтни участка барт тайпача коллективо чІоагІа ваьва хинна тІаийцар керда болхло.

ЗІамига волча хана дега чІоагІа дагабоаллаш дукха бозаш бар цунна слесарь болх. Цига балха веча кхоачашихало цунна дагадаьлар. Слесара говзал Іомаеш массехк бутт баьдкхача кхиттар из цу балхах. Ховчох кхоачамбаь сатийва Іаццар Якъуб. Завода установкай оборудовани Іомаеш, насосашка хьежаш дукха ха йоаккхар из ше балхара кисте ваьлча. Цул совгІа дукха сахьаташ дІаяхьуьхьар технически библиотеке шийбалхаца бувзаш бола литература дешаш. Иштта шийболх дукха а безаш хьинаре цо къахьегарах ди тІехьа лакхлора цун балха говзал, хІаьта цхьа-ши шу даьнча ше болх беш волчара цхьа участок лацар шийцхи цІеле санна цунна ца йовзаш.

Из балха веча денз дукха хера лах хьанийцаб цига болх бе. Цунна юкъе дукха нах ба цо шийбалха опыт оІа а лун Іомабаь. ХІанз царех дукхагІбараш коммунистически къахьегама ударникаш ба. Царна хьокхам а тохаш болх беш ва из хІанз. ИкоагІча разряда слесарь ва Якъуб. Коммунистически къахьегама ударник лоача цІера сийлакха а лоаттадеш дари тІехкхоачашъеш цо сиена нормаш. Дика бу цо ше беш бола болх. Якъуб балха вича денз цхьа моттиг нийсъенна из балхьан долаш балхб тІа хьовзам хинна.

Болх аттача йоаккхаш, кеч тахьадаккхенна дукха пайда беш рационализаторски предложенеш балха юкъехинхьый цо. Общественни балхаца а дика дакъа лоацаш ва нов. Ласкаев. Цунна балха тІа карагІдувла дикадараш дукха да, йоах цунца болх беча новкъосташа.

Семилетка яхлагІча шера план ханал хьалха кхоачашъяра социалистически яхье вьннав из шийна болх беча слесарашна. Цу яхье хьалхара моттиг лаьхарах дукха ха йоацаш «социалистически яхьа отличник» яха значок еннй цунна. Заводе хьалтеха йоахк балха тІа хьалха лаьтта оий портреташ. Царна юкъе бІаьр тІалоттаргболча хьалтеха доал Якъуба портрет. Цу кІала лахь ла завода дикагІа вола рационализатор, аьнна. Къахьегамех книжка тІа оІа а ладеш аьнна баркалаш, тийнна премеши сийлен грамоташ итташ я. Цу дукха цо болх беча коллективана дукха везаш, цо сий деш ва из.

Сурта тІа: слесарь Ласкаев Якъуб.

И. Плиева сурт.

Из массанена йовз

Итт шу да Ачхой-Мартанерча массови библиотеке А. В. Салина болх бу. Юрта библиотекай методически центр я юрта культура центр а хинна дІаэттай из хІанз. Цун я йоккха абонемент, читальни зал, книгохранилище. Библиотека догІайоагІаш санна кхетам лакхлуш хьаеннй цун заведующи Салина ше а. Болх бешше а цу хана лакхера дешар йистедаьккхен цо. Бакъда из хиннадаш цхьа бахьан болх а беш, кертера уйла, за балха дІалуш хьаеннй [illegible].

Ше волча болх дика беча сага сий дега, из лоархІамга закон а хинна дІаэттад вай мехка, цудухьа нов. Салина а, Ачхой-Мартане яйза ца Іеш, еррига Урус-Мартана районе а йовз. Цо а цо хьалхе лелаеча библиотеко а боккха кхетама болх бу балача нaха юкъе, доккха новкъостал ду кхыча юрта библиотекай болхлошта.

Балха ди йистедаьнначул тІехьагІа библиотеке керда газеташ, журналаш деша, книжка дакха, беседага ладувгІа е дешарий конференце эзагІа механизатор, доярка, кхывар.

Тайп-тайпара литература — политически, художественни юртбоахама, Іилма — да библиотеке. 22000 книжка да цу чу. Цун абонементера деша книжкаш кхуьхьаш 1068 car ва, хІаьта дешара зале книжкаш дешаш — 469 саг. Шера укхазара деша 40 эзар гаргга книжка хьу.

Зале хьалтеха доахк хоза кийчдаь «Тахан Іа дукхагІа вайн, кхоана дукхагІа хургда». «Коммунизмагахьа — дІахьалхашка» яха а кхыдола а плакаташ. Библиотеко дин лоаттаю атеистически уголок, цьна духьалара литература довзийт, цьнах лаьца хан-ханнахьа беседаш ю. Укх шера библиотеке хьй 14 книжкай выставка. Мехка а дуьнен дІа а хула цхьаннха йоккха событи белгал ца йоаккхаш йитан из. хан-ханнахьа ю тематически сайренаш. Иштта хилар сийлахь-боккхача писателa Н. Островске 60 шу дизаран поэта М. Ю. Лермонтова 150 шу дизаран хетаь сайренаш, М. Горьке произведенеех кийчъэь «Саг — из чІоагІа кура дош да» яха сайре, кхыдраш.

Книжкаш дешача дукхача нaхa дакъа лаьцар юрта балхама специалисташа кийчъаьча экономически темах йолча конференце.

БІаьстин гурахьен кхашка балхаш деча хана кхай тІарча станашка. хІаьта иштта фермашка, бригадашка, книжкай передвижкаш лелаю. 120 сонгІа обзор, беседа, тайп-тайпарча темах лаьца чІоагІа дІахозаш чтенеш хьй.

Библиотеко беча политико-массовни кхетамен балха юкъе доккха дакъа доаш хьехархоша А. Корнеевне, Н. Кушевас, пенсионера И. Рудакова, кхычар.

Ремонт ль а кхетула хІана тІаена а библиотека Іаьа кийчъенна дукха ха я.

А. МИСЛАУРОВ, Нохч-ГІалгІай АССР культура министерства инспектор.

ПАЙДАНЕ ГІУЛАКХ ДІАДОЛАДАЬРАШ

«Красная Армия» цІерача колхозе укх шера февраль бетта боахама хІара отрасле шин-шийпартийни организаци вІашагІъеллар. Гаражеи механически мастерскеи балхаш лу коммунисташ цхьан организаце вІашагІкхийтар. Цар партийни вожак Алексей Федорович Труженецкий хилар. Цу хана денз дукха ха дІаяха ене а дукха дика гІулакхаш карагІдаьннад коммунисташта.

Дукхача хана денз хьейбаш лелаеча помещенешка йахьесной наьккъаш лахчан лаода тІа латтар. Из бахьан долаш цаст-цаста телхар уж. Лахчан лаода иштта ацинкар оттае аьнна предложени йоаллайир коммуниста Осадчий Василий Васильевича, цун предложени хьаллаьцар ферма халача балхий звеньевой волча Пудлев Виктора, хІаьта партиоми колхоза правлени царна тІехьа хилар. Слесара Осадчий Василий Васильевича дика чакхдаьккхар цинъ тоабара балхаш.

Дукхача шерашка шурий-товарни ферма водонапорни башня Іаш замалаь йоахъеш ца хиларах хих ца бора. Коммунисташа оттадир водопроводни трубаши башни йоахъенга вІаштІехьаьаккха, из кхоачам а ю. Иштта колхозе мел дола кхоачамбоацараш дІадоах коммунисташа. Балха хьалха латт уж. дерригача дикача гІулакхашта хьокхаш ду цар. Масала, хана норма тІехкхоачашъеш ва тракторийи комбайнийи моторашта ремонт еш вола слесарь-коммунист Дудкин Василий Федорович.

Коммунисташца дика къахьегаш, хІара денна шоай норма тІехкхоачашъеш ба парте бола токарь В. Кузнецови слесарь И. Ильиченкои. Къахьегама ансарле лакхъяра массехк рационализаторски предложени еннай цар.

Ремонт еш болча балхлоштен шоферашта юкъе яьрдача социалистически яхьа кулгалдеш я партийни организаци. Мастерскеи гаражеи болхлой къахьегаш гІулакхаш хьахьеюх бетт-бетта арадолача листоко, мастерско не[illegible].

Бакъда, партийни организаце балха юкъе кхоачамбоацараш а да. Шийгулакхаш колхозачарех тІех лоархІаш цхьабола коммунисташ бехктохаме ца оара, царна хьехаш, кхетам ца балара бехке а партийни бюро.

ХІанз тракторашта, комбайнашта, мотбоахама инвентара ремонт е ха я. цхьабакъда, коммунисташ токарь Молдин, Пехзорожный, электрослесарь Леонидов кхычахьа, шоаш дикагІа пайда бартболча метте балха баха безам болаш ба. Уж оІа ца бахийта хьажа еза партийни организаци.

И. ГУЗЕЕВ.

40 квартира йола цІа хьалдоттадоладаьд «Грозпромстрой» треста СМУ-4 кхоалагІча участка коллективо. Керда шу хьатІаакхача 20 ди хьалха деррига цІенош хьалдетта даха дош деннад цо.

Сурта тІа: цІенош дотташ боахк участка дикагІа боли гІишлошъераш Мартыненко Андрейи Волков Геннадийи.

И. Плиева сурт.

ТХА ТОЛАМ

Тха завода установкай, сменай, бригадий коллективаша шерра социалистически яхь йоаржаьй семилетка яхлагІча шера план ханал хьалха кхоачашъяра. Яхье аьнача коллективай толамаш ди тІаьхьа соцдувла. Валови продукци арахецара итт бетта плав 102.3 процент кхоачашъяьй завода технологаша. Къахьегама ансарле планах лаьхІачул совгІа 1.9 процент лакхъяьй, арахецача продукцега дІабола мах лоабарах паччахьалкхенна кхоаьь ахча итташ эзараш соцаш да. Къаьстта дика толамаш даьхах тха коллективо парафини сийрда продукташи арахецача.

Российски Федераце 30 миллиарда фонда юкъе а дика дакъа доал завода технологаша. Укх шера тха коллективо балха юкъейихьа рационализаторски предложенеш бІаьш я, пар паччахьалкхенна шера бу пайда 63 эзар сом ахча да. Боккха къовсам лоаттабу технологаша электроэнерги, Іы, доагор, кхыйола ресурсаш кхоаран мехкдаьтта продукташ дІаязагІа йойтарах. Духхьала укх цхьан шера кхоаьь доагор 988 тонн. Іы — 14974 кубически метр, электроэнерги — 732 эзар [illegible] ю. Къахьегама темпаш ахь лох из еш болх беш я коллектив укх бетта а.

Укх къахьегама толамаш дохкача къаьстта дика къахьийтар ии. Болтенкова, Мельникова. Мулина кулгалдеча мехкий ии. Абасалиева, Пушкина кулгалдеча установкай коллективаша. Царех дукхагІъераша хІоналеха кхоачашъяьй валови продукци арахецара дих шера план. ВорхІагІча шера чотах арахийца продукци эзараш тоннаш я. Укх шера план иттех ди хьалха кхоачашъе лерхІ оаха.

В. СТАРЧАК.

Грозненски мехкдаьтта чахкдоаккхача завода плановой отдела начальник.

Идеологически балхах ХРОНИКА

Укх деношка парте Ленински райкоме яьча семинаре дакъа лоацаш 200 гаргга саг вар. Царна юкъе дукхагІа барам предприятейи, учрежденейи, дешара заведеней семинарски группай кулгалхой бар. «Коммунизм хьалъяра закономерностех марксизма-ленинизма яхар» аьнна яр Грозненски мехкдаьтта институтa политэкономе кафедра заведующи нов. А. И. Божедонова яь доклад.

КПСС Нохч-ГІалгІай обкома идеологически отдела заведующе заместитела нов. З. И. Япа хІанзарча гІулакхех лаьца къамаьл дир.

Пропагандистана дукха пайданера методически консультацеш йир шоай болх дІахе тоабира.

* * *

Политически дешара сайре цхьан беттеи ах беттеи йола итогаш юкъаш яр «Красный молот» яхача завода парткоме я семинар. Цехий партийни организацей секретараш бар семинаре дакъа лоацаш.

Завода парткома секретара заместитела нов. Лопатинско А. Г. доклад йир цу дешах лаьца. Ролико-втулочни цеха партийни организаце секретара нов. А. Кибатенкаси мехкдаьтта аппаратура цеха партийни организаце П. Зевилоеси къамаьлаш дир шоай балха опытах лаьца.

М. СУРХОЕВ.

Низ бола турбина

Советски Союзе эггара боккхагІча каноэрах йолча Нурекски гидростанцена лаьхІа йола низ бола турбина хьалкха дукхадецца дола Іилман тохкамаш йистедаьннад. Кхо бІаь метр сунт а тоха лоаман хий Вахш соцадоргдeтa Таджикистане хьалхьа цо.

Нурекски станци хьаькъере конструкторашкара принципиальни керда инженерни решеней электрически машинаш хьаьрдІадийхар хьина ТАСС-а коррес[illegible] бе тохкама балхий кулгалхочо, Паччахьалкхен преме лауреат волча И. Котенева. Гидростанцера из напор (лохера доди лакхе кхаччалца йолча лоттаме) 270 метр хургья, Братски гидроузле бІаь метр нара из йоацача.

ХьалхагІа хинначул дикагІа йолча турбина форма лаха вІанетІехьдаьннад московски [illegible] рукторий. Боах беча чарха диаметр 2 метр гаргга вІанитьай, хІаьта минута кхестаьра цхьан кхаснадар соцдаьхкхал. Хьалзарча проектаца нийсдича 310 эзар киловатт низ болча кхе агрегата хІаране оборудовани деррига доал 700 тонн лаздаьд.

Керда турбина тье йолаш Харьковски завода.

(ТАСС).

МОЛХАШ-ПОЛИМЕРАШ

Молхаш хьаеча полимерни материалаш лакъехкухьа дукха ха я. Бакъда, дукхагІча даькъе молхашта тІахьерчeча материалашта метте дІаухийт уж. Полимераша тІоадамх, цо эпача окислених, кхыдолча дуланех лорабю молхаш. Цхьабакъда, укх тІехьарча хана лакхарча молекулярий соединенеша молхаш лорабела совгІа цар. цхьа даьза а хинна дІайттай.

Медицински дарба деш йола препараташ геттара дикагІа хулаш хилийтай нагахьа санна царех цхьайолд полимераш айича. Цу тайпара дарбан средстваш дукхагІа ше увахачул организме. Цо дукха кІнаисьо инфекцеш (иле цахха когаметта ца). Полимерни молхаш тохаро цар активнегІа йоха веществаш цІийца дІаярдухьала ийслу хІамаш кІезигагу е геттара дІадоах, молхашцара дуламера дараш кІезигаду (за деш дола даьхьа) — цо лазар лайку уначачунна.

Молхай препараташ тоаеча полимераш юкъеяхьара Советски Союзе инициатораш хилар ленинградски Іилмахой Ушаков Сергейи Мохмаd Владимирв. Молхай соединенеши пар синтетически полимераш — кровозаменителаша лоархІаш а беш дарбана юкъехьар йола предложени елар Ушакова. Цу гІулакха пайда эц цІийн плазмина йолча заменителаш—поливинилпирролидони цун производни. Полимераш-кровозаменителий дарба тІа хьалай дога мазасто хинача лазара, кхайнора, лестама, иштта кхыдолча халача лазарашта дарбай дара йола препараташ.

Тамашийна за тьйастнех йола молхаш кийчъеча полимераш юкъеяхьар. Унахачун кер чу иськьчачура тІехьагІа мара холаш препарат иштта кийчйича. Кер чу хулаш долча солана хасолатай новкъостал шийх хьалхийтача молхай веществош йолхадойл мукъайолаш йолш полимераш тьалаза вІаштІехьдаьннад Іилмахой. Цун са тарденнах препарата деш дола новкъостал дІаьхле.

Молхай препаратанца дича дарбаш дукхагІа пайда оаре хІана шерра юкъехдаьа йолаьй синтетически полимераша иштта Іалама полимерни соединенеши, масала, белокаш.

ПИЧУГИНА Наталья.
(АПН).

ЯПОНЕНЕИ США-неи ЮКЪЕРА ВІАШДУХЬАЛЕНАШ СОМЛУ

Цхьан дийнахьа, август бутт юкъе кадьчача хана Токиорча США посола Эдвин Рейшауэреи Вашингтонерча Японе посола Рюдзи Такэутеи корреспонденташка аьлар: укх гаргарча кхаь бие бетта США-и Японеи «гармоничнии доттагІлени» гІулакхаш штормай оса тІа дарга. Келе Пусин яхача агентстве дукха за йоаллаш лаьзора: «Гуччахьа дердаш лаьнна шин мехка хьашташ вІашдухьале оттар, Японенеи США-неи юкъерча «доттагІала гІулакхашн» цхьанаха хича а тардуш доаца вІашдухьала оттар юхатоха иза беацаш гаргакхоачаш латта.

Японцашта, хоаш ма дарра, форма михаш дика довзаш да. Цхьабаъда, хІанз тІайоагІаш иштта дипломатически мух, шийдерригача гІулакхашка хьежача, бІаьхбалеш дулаш далеш тардуш ба. Японенеи США-неи юкъера гІулакхаш дикка кхохкаденнад.

Юкъе отта вІашдухьаленаш довзха майор долаш я. Цар чулоаца экономика, политика, дуьнен халкъашта юкъерча гІулакхий проблемаш.

Эггара хьалха японски монополисташ раьза боацаш ба ВІашагІкхийттача Штаташка долхача японски товарий, къаьстта а текстила, экспорт кІезигъярга вугаш йолча американски протекционизма политикана. БІарччача шера чІоагІа низкъола переговораш лаьттар цу дешах. Юххера а барт вІаштІехьбаккха гІертaш, США предложени елар къовкаш къоастабара текстилах йола дуьнен халкъашта юкъера конференци гулъе, аьнна. Цхьабакъда, японски правительства цу предложенега бокъонца денна жоп из тІаэна ца тигар дар.

Японски бизнесменаш сов огІазбаха чурабаьнна ба иштта ВІашагІкхийттача Штаташа «уравнительни закон» оалаш дар Японена лелаярах а. ГІулакх иштта аьнча, шийь «промышленни бун» ІалашъЕр духьа Японе чуоз Европерен Америкерен кхыча мехкий капитал. Цхьабакъда, дукха ха йоаццаш США правительства решени тІаийцай японски бизнеса юкъехьуьхьан йолча частни капиталашта тохача налога хьакъехьа. Цу налого боадача мохьа хулийт американски капитал японски банкашка дижарах хьабоала пайда. Цудухьа чумехкача дохолни меттеа цу тІехьарчов тІехилхар долларашлара дарзагІо делла догІа мара дахар. Налог хІайоаккхалар эзаш японски банкираша, цкъа санна, дукхазаа а дьа дехараш цхьанкха хича а вІаттІаэца титалаш Вашингтоне.

Дукхагъотта цхьанкха кхера — уж а хІанз кхоалагІа барт вІаштеІехьа ца боалаш йоса чкъаьрий захара гІулакха йоаль Японе, США, Канада переговораш. Тихи окена къилбаседенгахьарча дакъа тІара чкъаьрийн краба лоцара хьекъехьара договор цу кхаь мехка юкъе 12 шу хьалхагІа даьлар. ДІадаьнна хиннача Японе цу хана [illegible], японски чкъаьрий лоцарий боккъо кІезига яр, цудухьа шийна начъеллача соглашенега хІанзалца сацетта лезаш а дииней из. Соглашенега юхаьеmига Японе дІадехкашехьа я, США-неи Канадаеи хьалхагІа а из шера лаь шоай лаьтташ дІакхоеса.

Японо - американски гІулакхашкара лоарзагІа даьннa цхьаькха дош 1952 шера яьча авиационни соглашенега США цІаькха юхаькха из тигарца дувадена да. Цу соглашенех Лос-Анжелоси Сан-Франциско яхача американски шин городе мара Іойсса йии йолаш из японски пассажирски самолеташ. Цар боккъо иц Нью-Йорке а кхы дІахо Европе а ала; хІаьта из иштта лоаьшехьа а, США авиакомпаней самолеташ Токио гІолла лел. Цу тайпара «доттагІалеи гІулакхаш» нийсхо йоацаш хилар дІаьхьал японски правительства, Японии — шийсамолеташ Нью-Йорке гІолла из лелийтаи бола цаІ мара бaла моцх хилар белгал а доахаш. Соглашенега юхаьеmара хьакъехьа переговораш ен иштта дуь шу сонгІа ха я. цхьабаъда. США из лаь дига а яц. Дуьнен халкъашта юкъерча трассашца доал лаи йола, американски кхо авиакомпани кхер чІоагІа пайда лургбола йола дуьнен халкъашта юкъера Европа — Нью-Йорк — Токио океан — Азе — Европа яхача трасса лелае дага йолча «Японски авиационни компане» конкуренцех. США госдепартамента лехаш Токио — Нью-Йорк — Париж — Прага — Москва яха го кеонцашa вІашкабеалабар, цунах Японе тІа-тІа дукхагІа шийлелам тІа хилара а Советски Союзарен социализма воох мехкашарен цун бувзаш чІоагІлуо хилара а белгала а лоархІаш.

Юххера а, иштта чІоагІа эттах Советски Союзацарен Кубайцарен Японе торговле хьакъехьара дош а. Социалистически мехкашцара шийгІулакхаш Японе иштта леладе деза Токиона дІахайта гІерт США. Вашингтоно дІалех, Японе Советски Союзаген социализма кхыча мехкашнаа промышленни оборудование а заводаша а кхоачаедеш долча заказа массхьах 25 процент парра хьацаргдолаш йеж 75 процент уке шерех ах шерех чухь дІатоххаргдолаш йоххита. Цхьабакъда, Англецара, Францецара, кхыча шийторговни сапериикашнара конкуренци латтум болламагІа хилийтара за дукхаха а тІехьалккхарна бауга ца яхача лаац Японии. Ше яхар ца хойл эттара къаьзагІа хила тахкар дергда, яхаш кхеран тІаттуже США-с Японена. ХІаьта а, Японски арахьарча торговлеи промышленностеи министра Сакураутэ прессе конференце аьлар, «торговли — из яхара е яхара дош» долаш йола Японии ше кха чу тІа а латтаргъя. Советски Союзе йоха экспорт шеръярах йола тонн, цхьаннех а тийша йоацача шийхоІамерча позицера йаьхьхачи хана пранкт хахара лард тІа хьоаста а дерга.

Йзахне позици лоацаш я Японни Кубайцарча торговле хьакъехьарча дена а. ВІашагІкхийттача Штаташа чІоагІагІа йола эмбарго лоаттайойла а. Хьоахаде да, 1964 шера хьалхарча их бетта Кубе яха японски экспорт 6,5 миллион доллара хьаьна хІана яьар аьнна хилар, хІаьта импорт — 19,6 миллион доллара хьалха хилар, иешта аьча соахка цу хана хиннaчуца нийсйича 53-за дукхагІа а хулаш.

Цу тайпара Японе шийна тоача бесса лелаеча гІулакхаша зорбаьб Вашингтонера барам, хІана аьнча цо хІана тох «дуьнен жандарма» еррига американски стратегена.

ТІайоагІаш латта японо-американски гІулакхашнара уроган японски къаман суверенитети сийа Іохьокха а лен массехк политически гІулакха халарен компромиссий чотах юхатеха гІерт Японе белггалара гІоалараш.

Цу гІоалараша оча алманех ца йолаш, деррига халкъ дукъала лоаллашехьа а, японски правительства мукъабенняб хи кІаьтІолла лелача американски атомни лолкашта Японе порташка чуха. Икэдэ кабинето когайир Тоскински залюрса США авантюристически политика, Къилбехьен Вьетнамерча «БІайхача тІем тІа» дакъа лоацаш долча американски бІуьашта йолча перевалочни база хьаспе Японски гІайренех пайда эца царна мукъабаларна. Японски правительства 500 эзар доллар хьехжалаьа запнта духхьаларча американски наьккъаца лелача къилбехьен Вьетнамски режима новкъосталa. Къилбехьен-Корея милитаристически марионеточни правительствана гаргагІоргІоле навкъаш дІахе лохаш да.

Японе доаа ду гІозараш ахы хІана ца хьовдеш раьза а хинна дагІа мехка американски бІунаш лаоттадаьра, шоллагІа дуьнен тІом чакхбаьна 20 шу гаргга за хьнна йоллашехьа а. Уж дукхаьа баш ВІашагІкхийттача Штаташа Окинаве дІалацара а.

ХалагІа йола кризе хургйолга хоаш долча американски кепа йоагне, Японена гуччахьа ииз а бем, каст-каста кердаьох, «Японо-американски гІулакхашнарча урагана хоадаш хилар японски правительства пошацега хьежна хургда», яхаш. Японе прогрессивни общественносто дІахойт, шоллагІча тайпара гІерта а японски доал ду гІозараш тІайоагІаш латта «тайфунаш» юахарча къаман хьанийт чотах дІалехане гІертаро деррига халкъа аьІааза гІоттадейхар.

В. УЛЬЯНОВ.

ТАХАН—ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА СТУДЕНТИЙ ДИ

ВАЙ ДЕВИЗ — БАРТ-ЦХЬОАГІО

Юрий ХАРЛАМОВ,
СССР студенчески совета председатель

17 ноябрь. 1939 шера цу гуйран дийнахьа фашизмана къовсам лоттабе гІаьттача дуьлхача чехословацки студенташа шай синош дІаделар. Немецки оккупанташа топаш тухар Чехословаки студентий Союза куьйгалхошта, лакхерча школера эзар сонгІа студенташ преподавателашш дІабигар «Іоажала фабрике» — Заксенхаузен яхача концентрационни лагере.

Дерригга дуне вгІаз а дигар, дорх а дир оцу зуламхой хьисапе ийнал ни-эаш шера. Цу дийнахьа хьалилар дунен халкъашта юкъера боевой студенчески барт - цхьоагІо. Аьйгача турпала йогаметта хьаттар кхыча мехкашкара эзараш керда береш. ШоллагІча дуьнен тІема бирсача шерех, фашизмана доаттабьча лирача къовсама шерех чакх а даьнна, дуьнен халкъашта юкъера студенчески болама демократически низам кхотаделар машарей демократей лоуьргашта гонахьа, вІашагІъеллар Дуьнен халкъашта юкъера студентий Союз.

Машар бахьан долаш, массане а шІеадехь тера дІадаккхар духьа, къамаш лоІам бахьан долаш, колониализманех империализманех духьала, демократически бокъонашш марг-Іаташш лорадир духьа, лакхерча школе дешаш барий дешарен вахарен хьалаш тоадар духьа цхьана къовсам лоттабар — из да шІако дуьнен прогрессивни студенчество чІоагІа вІашагІтохар.

ДІадахача шера тешаш ду Европа, Африка, Латински Америка, Азе студентий политически хьинар хадданза лаккхуш хилара.

Университеташка боах байтара гІаьлхьа хьалаш хулийтига правительствагара хьедехаш болча дукхача студенташ Франца ю забастовкаш демонстрацеши...

Дерригача гречески халкъа демократически партІатекаш яхар духьа, Греца НАТО гІулакхах юзаара духьала, шоай мехка территорерча тІема базашта духьала, машар бахьан долаш, кердача тІема кхерама духьала къовсам лоаттабеча гречески студенташа дукха эзараш юкъе а болаш ой йола манифестацеш...

Гере хара а долаш Пуэрто - Рикорчен Боливерчен бІунашта а студенташта а юкъе хиннв довнаш, реакционни режима духьалара дерригача халкъа юкъара къовсам а хинна дІадоладенна Хартумени университете дешаш барий революционни довнаш, къамий лоІами кертамукъалол бахьан долаш Къулбехьен Вьетнамен Венесуэлан студенташа лоаттабу турпалера къовсам...

Юххера а, кхыча мехкашкара тІабенача тІемах Кипр Вьетнама Демократически Республикен лораеш дуьнен студенчества хьадда яь протест...

Цу доллача хІамаша тешаш хьахьекх студенчество дуьнен халкъашта юкъерча вахаре цІенхаштара ниэ а хинна дІаэтта хилар, машар безаш долча, империализмана духьаларча низий бІарччача фронтах дІакъастаргдоаца дакъа хилар.

Кагирхой цхьоагІонга яхача безам болаш хилар къаьтагІа гучадьлар укх шера сентябрь бетта Москве хиннача къаман лоІами кортамукъален бахьан долаш, машар бахьан долаш лоаттабеча къовсамерча кагирхойн студентийн барт-цхьоагІон форуме. Форума Декларация а де дезарий Программа а тІаэнаро. Дерригдуьнен барт-цхьоагІон фонд вІашагІйолларо кагирхошта мошкъостал дергда шоай гІулакхаш дикка чІоагІде.

Цхьаькха лоаркІамера событи хулча юххье чакхдоал укх шера Дуьнен халкъашта юкъера студентий ди доадаьга — 26 ноябрагара деэа 7 декабрга кхаччалца Софе, Болгаре хул аргІанара, Дуьнен халкъашта юкъерча студентий VIII-гІа конгресс.

Дуьнен халкъашта юкъерча студентий союза эффективни гІулакхаша, цун принципашен политически дакъош йокха авторитет яьккхай Африка, Латински Америка, Азе, Европа мехкашка. VII-гІа конгресс хинначул тІехьагІа союза мутІарашта юкъехьхай керда организацеш: Франце, Сальвадора, Бриттне, Танганьика, Панама, Колумбе, Кене, Уганде, Ганай, Перу, Иордана, Реюньона студентий къаман союзаш. Дукха организацеш дІачуяхаргья МСС членалла цун аргІанарча Конгрессе.

ХІана Дуьнен халкъашта юкъерча студентий союза чуйоагІа 75 союз е ерригача къамий союзех ши дакъа.

Кхы тайпа да гІулакхаш МСК (Дуьнен халкъашта юкъера студенчески конференци). Цу организаце повкъарле ю студенчески болама прогрессивни тенденцеш йоарживра, из духьала ювл студенчески цхьоагІон идея практике чакхъяккхара.

Укх шера август бетта Нова Зеланде хиннача XI-ча Дуьнен халкъашта юкъерча студенчески конференце шІаьнха а хьахьекхар, цу организацерча демократически низамта гІагІерта, уж вІашагІдаха, царех шоашта хетар де безам болаш ревизионераш хилар. 20 сонгІа къамий студентий союзи МСС делегацин мадарра аьлча конференце балхана дакъа лаца тІайиташзар. Цхьабакъда, тешшаме ала йиш йолаш да цу духьалешна дуьнен демократически студенчества шин мугІараш кхы а чІоагІа кхотадарца жоп дургхилар.

Советски лакхерча школа дешархой дахе тІехьалатт дуьнен халкъашта юкъерча студенчески болама барт-цхьоагІон гІулакхаш леладара. Уж чІоагІа дог тайша ба, вІашагІдалар — из вІашкІехьа гІулакх доацилтах. Вай никъ — из ба цхьоагІон никъ, цІенача а тешамерча а барт-цхьоагІен гІулакхий никъ, вІашагІкъоастадем а довцаш, вІашагІтохаш дола гІулакхаш лехаш бола никъ.

Советски кагирхой дагадараш кхетадарга кхача гІерташ хилар эгара дикагІа гуш да студентий къамий союзашца санна, кхечча тайп-тайпарча дуьнен халкъашта юкъерча, региональни, моттигерча организацешца а контакташ шерра дегІа кхувларах.

СССР студенчески союзе гІулакхаш леладу дуьнен тІарча бІаьгарта йолча паччахьалкхех лакхерча школа дешархой союзашцей объединенешцей, царца информацеш дІа-юха ухийт, делегацешца, стипендиаташца, туристашца, дакъалоац тайп-тайпарча дуьнен халкъашта юкъерча а къамий а студентий вІашагІкхетаре, практически повкъоствя ду кхыча мехкашкарча шоай коллегашта.

Советски лакхерча школа дешархоша медикаменташ кхухьийт Къулбехьен Вьетнама патриоташта, дешара пособеши оборудовании—йоалура-дешар за хьалха дІадаккхара хьажаи чакхйоаккхеш йолча Африкан Латински Американ студенчески организацешта...

Советски студенташа дерригача дуьнен тІара шоай коллегаш тІаьхьех паргІатон лоІами бахьан долаш, машаре вахар духьа лоаттабеча къовсаме кхотадалара, кхача лерхІачура тІагІерта, хийца дахара — повкъостантех ханнарча вахам кІйхьала бІаратьажа, «Тхоай низ кхочаш мел дар оаха дьдэ» яьнна цар тешшаме ала йиш хургІолаш.

(АПН).

Сурта тІе: Нохч-ГІалгІай педагогически институтан студенткаш (аьрдехьара аьттехьа) О. Попова, Л. Жеманова, М. Агаева, Л. Мерзарьян, М. Силкина.

И. Кобмашевне сурт.

ЯЛАТ ХЬУВКЪАДАРА ХІАНЗЗЕ А ОАРЦАГІДОВЛА

Грозненски производственни управлене колхозийн совхозийн къахьегамхоша укх шера ялаташ чуйина доаллаша къовсам болабиэ 1965 шера ерригача культурай хьувкъама ларх йоллар духьа.

ДІадахача шера дукха кховчамбоацараш хилар бахьан долаш 1964 шера гектара тІара 14 центнер мара ялат даьннадац.

Цудухьа укх шера лакха хьувкъамаш кходар духьа лоаттабу къовсам дІаболабир гуйран ялатош дІада лаьтта кийчдаргара. ДІадахача шерашка гуйран ялаташ дІадуьра гараш йолча оахам тІа, хІаьта дІаха из ца хилийтар духьа оаха лаьтта оаха комбинированни агрегаташ кийчъяьй: пух, дІаьха чов, цІалнигаш агІа латох, накхаш юкъе а долаш. Цу тайпарча агрегатана дахь оахам дукха а дикагІа хулар, гараш хиланар.

1 сентябрь хьетІашхачалехьа аьха дьлар ялахах 41 эзар гектар аьха лезача метте 30 эзар гектар гаргга лаьтта, е дерригача лаьттаех 75 процент. Це йиш хилийтар аь пара хьисапе лаьттана обработка е.

ЧІоагІа тешам тІабахийтар гуйран культураш хьаьнагІа йола культураш тІахиначча лаьтта дІаера. Гуйран культураш дІайийнай хьажкІаш тІахиначча лаьтташка — 22,5 эзар гектар, шекара свекла тІахинача лаьтташка — 1129 гектар, гидуьраш тІахинача лаьтташка — 3218 гектар, бобови культураш тІахинача лаьтташка — 3580 гектар, борц тІахиначча лаьтташка 1037 гектар, ка бола ялаташ тІахиннача лаьтташка — 10.300 гектар.

Къаьстта дукхагІа терко тІаяхийтар бобови культураш тІахиннача лаьтташта. Вай хьалашка, кхыметтел климатически хьалаш дика аьтту боацаш хиннача 1964 шера а, бобови культураш тІахиннача лаьтташка дІадийнача ялатий хьувкъам 7 центнерагара 10 центнерага кхаччалца лакхбеннаб. Цу тайпара хьийкъад уж, масала, 1-ча Мая цІерахча колхозе, «Ермоловский» яхача совхозе.

Ялаташ дІадa доладалале массе а агрегатага хьежа чакхбаьннаб управлене специалисташ. Хьежачул тІехьагІа гучадаьлар агрегат хар цахьа вІашагІъелла а ремонт во яь а хилар.

Гуйран ялаташ 18—23 сентябре дІаде доладир, хІаьта 10—15 октябре дІадийна а даьлар. Ялаташ дикагІа дІадетар духьа чІоагІагІа бола тІахьожам оттабир, къаьстта а чІоагІагІа дІалувча фун боаьна а оттабеш. ХІаьта а дукхача боахамашка агротехника теллаль моттигаш гучаьлар. Фу тІийха лаьттах делла моттигаш корайир Ермоловски совхозе, Грозненски шурий, Горячеисточненски совхозашка, боарамал кІеаигагІа фу дІатоссаш хилар гучадьлар Грозненски шурий совхоза шоллагІча отделене а дукхача кхычахьа а.

Проверка яьчул тІехьагІа гучадьлар, дукхагІа вола гуйран ялаташ дика дІадийна хилар. ХІара квадратни метр долча кхай тІа тІадьннад 400—450 зІырг, ялаташ дІаделе хьалхагІа 12 эзар гектар долча кхашка 2000 тонн гаргга минеральни удобренеш тайсай. Фу дІатоссача хана техай суперфосфат, хІара гектара тІа 50—60 килограмм а йолаш.

ДикагІа йолча агротехнически хаиалика дІадийнах ялаташ № 3 йолча сомий-бьаца дзарий. № 2 йолча бьаца даарий-шурий, Староюртовский, Горячеисточненски совхозашка. Ленина цІерахча, 1-ча Мая цІерахча колхозашка, кхычахьа.

Ялаташ дІалувча хана дика хьуниъамаш гайтар 1-ча Мая цІерахча колхоза трактириста Ибрагимов Лальча. МТЗ-50 яхача трактораца по 10 дийнахьа 266 гектара тІа дІадийра ялаташ нормах 180 гектар мара дІае ца езача. нормах дІае эзар 18 гектар мара йоацача метте «Советская Россия» яхача колхозерча трактириста Эдиев Жамила МТЗ-50 яхача тракторана 37 гектара тІа дІадуьра ялаташ.

Ялаташ дІалуьш хаттача хана эзаба лаьтта а оахар боахамашка. Эзаба тІехьара гектараш аьла йоалаш латт Ленина цІерахча, «Новый быт» яхача колхозашка, № 1 йолча шурий совхозе. Эзаба ахара цхьа хІанзле а 91 процент кховчашъяьй.

Эгтара хьалха эзаба аьла яьлар Грозненски шурий, опытно-хьокхама, № 2 йола бьаца даарий-шурий, Горячеисточненски, Староюртовски совхозашка.

Цхьаккха гектар дІаэоргъац бІаьстан юкъе аьлача лаьтта. Эзаба лаьтта оахача хана минеральни органически удобренеш етт.

Грозненски производственни управлене колхозийн совхозийн къахьегамхой дог тийша ба гуйран ялаташ дІалуьш, эзаба, оахаш, удобренеш товсаш шоаш бьча берригача бахья ерригача хьебоахама культурай хьувкъам лакхбе йиш хулийтаргхилавал.

С. ИЗВАРИНА,
Грозненски производственни управлене керттера агроном.

НЕРДАЧА ТЕХНОЛОГЕНА ТІЕХЬА ЛАТТАРАШ

Махка дІа хевача хьажкІаш долача Перницкий Владимира дІадоладьча гІулакха тІехьаьттар тха производственни управлера боахамий дукхах механизатораш а. Цар массане а дохкар тІайийцар кулгаца хьа ца хьегаш хьажкІаш ихее. Ала йиш йолаш да, механизаторий къахьегам тоалаца чакхбаьннаб, аьнна.

Масала, Ленина цІерахча юртбоахама артелерча звеньевод Горский Владимира «днепровская - 90т» яхача хьажкІий 50 центнер лькхар хІара гектара тІара. Ве хьийкъам звеньевойша «Россия» яхача колхозерча Кучеренко Николая, «Минеральный» яхача совхозерча Сагонов Махьмада, дукхача кхычар шоай участкашка йийнахьажкІаш а.

Чакхбаьннаб сиготагІа бола боах — хьажкІаш чуацара боах. ХІана кхашкара дукха къахьегамхой сарцагІбаьннаб карда рубежаш лувцц, хьатІадоагІача шере хьувкъама чІоагІа хард йолаа. Цхьабакъда, цу гІулакха дикаа даргдоацаш да хьалхагІа дуьйийташ дикка гІалаташ хІанзе а дене тоцкад а дь, дІахо йодача хана уж кхы ца хулийтаргъ.

Боахамий кулгалхойи специалистийн шоай къахьегмах дог ца хазар бахьан долаш хьажкІий кхашна беча балхах дог дьлиц ба хаьбола механизатораш. Масала, «Терский» совхозера звеньевойш Сухорукова Александрий Толмачев Ивана, «Красное знамя» яхача колхозера Месяленко Ивак хьатІадоагІача шера хьажкІий кхашна боах ца бе лаьрдІа ба. Цар участкашкара дукха хьажкІаш доахала йоаьлар, хІаьта а из кхы сагабеха ца бои чакхдьлар.

1965 шера лаьрдІа управлене боахамашка вІашагІъехлай махка толашагІа йолча хьажкІаш лелачул методах боах бергбола хьажкІаш лелае йийта механизированни звено. Ерригаш а хІана яц аьнна йолча звенешта хІанзле а йоаэ шоай участкаш, культура кхоера агротехника тІа а йолаш дола технологически карташ дІаховзийтах царна.

ХьажкІаш дІае аьнна звенешта хьадєнна лаьтташ хІанза кІоарга эзаба аьха а шардаь а доалаш латт. ХьажкІашта йола минеральни удобренеш эггара хьалхарча аргІанна толашагІа йолча технологех боах беш йолча звенешта дІаяэ аргьаш, хІана эзаба оахача хана хІара гектара тІа кхо центнер а йолаш суперфосфат тоха йиш хургІолаш. Управлене боахамаш хІана сихдена кхашка органически удобренеш дІахухьаш а бІаьсти кхашка товсаргІолаш компосташ кийчъеш а да.

Боахамий кулгалхошта къаьстта уйла тІахьийта еза хиш дехка лаьттаэ леладеча звенешта. Массайолча участкашка лаьттанца тІадоал сопаеш хий дІахьала даргдац.

Кхы кІезигагІа лоархІам боацаш гІулакх да хаха гІад хулаш долча «кІаршал дагІа уббенсн кІайча хьажкІийн», «днепровски-90т» яхача хьажкІийн сортех дола кондиционни фу дІаоттадар а. Дукхьаьа хийн удобренеш хулийте цу сортех йолча хьажкІаша хІара гектара тІара 800 центнерал кІезигагІа доацаш моша доакъари 60 центнерагал кхаччалца фтатъяьха хьажкІаши лургъа.

Укх шера хьажкІаш чуяцаш гучадьлар, из комплексни механизаце, групповой методаца чакхъяккха езаш хилар. Цу тІа а, шоайна вІашт аьхе аьннача звенех группаш вІашагІъехкача массанел а дикагІа да.

Д. ПИЛИПЕНКО,
Наурски производственни управлене керттера агроном.

ЯЛАТ ЛОРАДЕ ДЕЗА!

Наьсарен производственни управлене «Октябре 40 шу» яхача совхоза шоллагІча отделене кхаш Ачалукхен юкха ІотІеттаєш да. Цу кхашна дІадийнад гуйран ялаташ. БІаргагІадбуєаш дика тІадьннад из ялат.

Миттта дикача ялата тІа даьнна даржаш кхуъ Ачалукха бахача махьа хьаьйбаш. Гуйрийна юара эралеахинашьа цу тІа дехх уж. Геттара дукха ялат деаду цар. Шоай юртара доахаш цига дахийга ца ховш санна ларе цхьаннха хІана диц Ачалукхерча юрта Совета председателан мол. Беноеа. БІаргагуш вац цига совхоза объездчик а. Гучах отделене управляющи Дзауров Башира совхоза директор Арапиев Ахьмаднн цІенна хулаш бац цу моттигашка. Ялат дІадийна дешаркхеха йола санна сиха-гІа кийчъяро мара сиха кІанна оьгата диниччоа тара бац хургаккхай.

И. Плиева сурт.

Средни Азе электрически каскадаш

Масса хьокаш, хий дукха долаш, иза чІоагІа белаш да Средни Азе дукхагІа дола лоамаш хиш. Шаьрача ара долхараш санна дІаьха дац уж, цхьабакъда шоаех боаллача низага дьннача Сибарегіен Енисей, Ангара, Лена, Обь санна йолча доакхача хишка кховчаргда.

Гидростроителашка хаьттача, царех доала кертера лица хІама за уж чехка доагІаш, шуьнах чудеттаьлуш хилар. Дехка къайладаьхача лакхача лоамашкара аьлешна чудеттаду уж, цар доккхий лоамаш бердаш ду, аь чу кІедж йоаха хий санна, чІожашна кхест. Позаше меттала технически меттала дахкхача из йоккха йоацача моттиге боккха энергетически ниа гулбеннаб ахкага аз.

— Фу доалургда халкъа боахама — промышленноста, мота бохама, гІишлош яча, транспорта, бытта — Средни Азерча хишта? Из хаттар дир аз «Гидропроект» яхача Ерригсоюзни института кулгалхочунга Дмитрий Юриновга, белгалонаш аь, белгала дахара значокаш оттаь седкъий оттадеш кургйола ГЭС-ан белгалъяьха дола географически карта истола тІа лиэача.

— ХІана да яшшаш вай мехка гидроресурсай ткъо процент доац Средни Азе хиша. — йоах соца къамаьл дечо. — Из ба кховзткъен итт миллион киловатт сонгІа низ. Уйла ел оаш, мел лоархІам болаш я аз ніІи аькха цифра. Нагахьа санна лоамаш хиш дерригаш а карадерзадейн, тІаккха шера цар СССР ЦаІ йолча энергетически системага кхоачийтаргья алх бІаь миллиард киловатт-сахьат энерги — Ангараца цхьана Енисейе лучул дукхагІа, нагахьа санна царна дерригача европейски хиша новкъостал дойя а. Вакъда, энергетикаша йоах царех кхоалагІа дакъа карадерзаде йиш хургья укх гоотгарча шерашка.

ЭНЕРГЕТИКА ПЛЮС ИРРИГАЦИ

Хиний ресурсех комплексни пайда эцилга уж энергетически дерзадьа ца Іеш, ирригационни а карадерзадар да. Электричества ирригацеца пайда баргболаш вІашагІтохаро Средни Азе юрта боахама геттара дика перспективаш хьаелл.

ГІулакх доазаш болча исследователаша гучаяьхах хий дилла йиш хургІола, кІай дошув—боамби дІабе могаргдола лаьтташ. Хий дуллача лаьтташа чулоацаргья Сыр-Дарьян, Амур-Дарьян яхача хиний бассейнашта юкъера кхийтта миллион гектар хула моттиг.

— ХІана оахаш йолча йиъ миллион гектара, — белгалдоаккх институтан кулгалхочо, — проектировщикаша тІатоха лерхІ кхы а ни миллион гектарал цІенагІа доаца лаьтта, цун дукхагІча дакьа тІа дІабуьргба боамби дутен, хІаьта кхетта комский семийн бешамаш йетІаргья, харбазаш, пасташ, кхыйенда огородни культураш дІалоргья.

Вахъ ма хий. Средни Азе шалх шоттта хилар! Цо камаьрша сийрдашох ший эІанарашца босенаш, довкъаш. Цхьабакъда, шетта аьнлургдац хих. Ший бахьан доацаш дац дукхахача бІаьшерашка дена укхаза хий чІоагІа мах бош хилар: хий деце вахар а дац.

Карча тІарча дукха доккхий лоамаш долча дикха бессарча басарца белгалъяьккхача моттигага хьежача кхетаду Іа уж гидротехникашта хІана дезаденнах. Эттава хьалхагІа довла деза: хи тоатоа чухьаь моттиг лакхагІа ме хул, пунтара энерги дукхагІа ликха йиш хилар. Кхы цхьаьнха а да. Шаьрача аре гІалла доача хина сунт техача. тІаккха соцадьча хий вІалца йоах ушалаш аьсса кха моттигаши хха ца Іеш. дІадийна хІама дикха хьахула, шорта тІеадах йола, из яхача доабато тоаль хий тІалатта ионани хий сеца доха моттигаш.

Миттта хилац лоамашна: цига хий вІала дела лоамах кхераш таркаш тІе, оатабенна зІилех бола магІа чубола яьлеш, лоам тІара чулена лаьтта. Цу моча «Планета хьа тІарча хеборана» дукха хий чулоац, мелла гаьна даде а, кхаына лекха хий чулоаттаду кладовой хул мех. Цу чура хий дІадохийт лоамаш бердех дахкача камаланка е лоамах дьлача туннелашка гІолла.

ХІаьта а Средни Азерча лоамех дикадараш доахкаш санна кховчамбоацараш а доахи. Царех керттерадар да уж сейсмически активни хилар, юкъ-юкъе тайп-тайпара низ болла—шин-кхаь баллагара бархІ баллага кхаччалца — лаьтта агар хул: лаьтта долчара меттаьха доал. лоамаш дІа-юха дувл, хьахул кІоаргга харшаши аххагІергвола шуйнаши.

— Кхетадеш ма дий цу гІулакхе проектировщикийн гІишлойхойн юкасоцоре ца хилар: цар пайда эц сейсмически коэффициентах, — йоах дІахо Дмитрий Юринова. Гидроузел йихха лаьхІа моттиг массе оагІорахьа тохх. ВорхІазе диста, тІаккха хоаладе, яхаш да. ХІаьта укхаза бІалза хьажа сооружени йолаллехь оал.

Дукхача моттигашка айха, чІоагІа долча кхераш лоамаш шоашта тІа хІама хьадара тешне да. хІаьта кхыметтел мйе бала болаш аьтта аьгача а, миттта лаьтта агарах цар тІа яь суитам а латтатеа.

ВАХШЕН, НАРЫНЕН, ЧИРЧИНЕН

Средни Азера кхо гидроэлектростанци — Нурекски, Токтогульски, Чарвакски хІанзе а хьалъеш я. Царех хьалхара из хьалъа Вахш яхача чІоагІа низ болча хи тІа ши миллиони воххІ бІаь эзари киловатт низ болаш. шоллагІъяр Нарына тІа цхьа миллиони ши бІаь эзари киловатт низ болаш, кхоалагІъяр — Чирчика тІа — ах миллион киловатт.

ВІаши цхьана хао хІара шера ткъе миллиард киловатт-сахьат гаргга электроэнерги тоергьа, из хул Средни Азе хІанз йолаш йолча гидроэлектростанцешна лучул йоаль кхахагІа.

Нурекски ГЭС — из къаьстта ший тайпара йола сооружени я. Юкъе чІоагІа довбит а бохийтам тІех яь цун сунт Парижерча шІа довача Эйфеленой гІалах лакхагІа а хургья. сунта лакхалга дилача из санна йолча электростанцешта юкъе вай шолха меттел, доазел дехьа а хьалхаьа моттиг а лоацаргья.

Вахш яха хий дода гаьна дахначча моттига ходаь да. Сиха хилараш хьардаьннаб аьнна яц. Цига хьалъьяй ши бІаьи итти кхо киловатт низ бола Головной ГЭС. Кургйолча йокхача гидроэлектростанцей модель санна, керда методаш, материалаш миштай хьожаш техна, опыт Іоаш полигон санна хІана я из. Цун ток йода Таджикистана столицен Нурекски ГЭС хьалъечен.

Кховзткъен итт километр бІаьха хургья Нурекски водохранилище. Цун хий итташи бІаьни километраш гаьна дІалохийтаргда, дехаьа Іочен оагІонашка дІаш дахийта ца Іеш, чоагІа а. Нурекски ГЭС-а дарегІарча энерги кхетар масесни станцеш азза новкъостал дергда из: бІаь киловатт-сахьатах кхо пенг мара гІергдац. Вахша йий хий диззадца водадерга кхо миллион гектар хулача лаьттана, цу тІа хьахургба цхьара чуйийцачох хьалаьча кІадах планета тІа мел вахача сага дайга бараьхьа хиндаьч боамби.

Массача Нарына аьда йерда йисте хьалъеча Токтогульски ГЭС-а сунт Египтерча Хеопса пирамидал лакхагІа хургья: ши бІаьи тхьаьи итт метр. Из сунт техача ткъо миллиард кубически метр хий соцаргдолаш Іам хургба.

Из Іам хий додача оагІорахьа ши бІаь километр бІаьхлургба. цІаккха а кхы талхаргйоацаш товргьа из Сыр-Дарьа мукхе оамал. Из хий хІана низаца чІоэаш хий кІезига долаши воагІа. укхаза бердашкара а доалаш Іарж, хьийда Аральски бердах дІа а кхетам. Токтогульски ГЭС-а турбинашкара массаза а хаинабхьа а хьахецача хиша даиндаш хих низа долаш дІаоттадерга Сыр-Дарья. ХІаьта шерача ирригационни сето юрта боахама юкъедоаладерга хІана декъен дІахийнар хьа на кунлен цаІи ахи миллион гектар лаьтта.

НИЗ БОЛА ДЮЖИНА

ХІана лоамашка хьалдеш мел летар шьып мара яц. Гидропроекта коллективо лерхІачох укх гаргарча шерашка кхы а дукхагІа хьалъергьа гидростанцешца тоатолаш дІа-ша тІа ирригационни каналаши.

— Тха экспедицеша хьалъйито кийчъеча ГЭС-ий берригa ниx вархІ миллион киловаттал тІехургба. Из да Таджикистанах, Афганистанах юкъе гІоанарча доазонца йола. Средни Азе электрически энерги Іалашата йоаккий потенциональни запасаш шийна йола Пяндж яха хий а доацаш.

Паьна юкъе хьалхара моттиг лоац Рогунски гидроэлектростанце. шийла хьалхагІа хьалъьча а ший лоулахо йолча а Нурекски ГЭС-ал ниъ болашагІа я из. Рогунски ГЭС-а турбинашка кхо миллиони ши бІаь эзари киловатт энерги хургья.

Хьалъе лерхІа гидравлически станцеш хьахургья Вахшен, Нарынен, Чирчикен, Чаткален, Амур-Дарьен, Кара-Дарьен. Цхьатарарча мугІарагІа дІаеттаргья «серединкаш — ахмиллионникаш», хІаьта царна тІехьа — хІараш бІаь эзар киловатт йола «малюткаш». Гидроэлектрически энерги лакхар шера хункхаш итташ миллиардаш киловатт-сахьаташ доахача кхоачаргда. Средни Азе энергетически баланса чІоагІа лард а хинна хІеоттавгда. Из дукха дІайохийтаргья дукха доакъош долча юрта боахамен кхачан промышленноста предприятешкен.

БІаьна а тайп-тайпара а я электричества тоатоло лаьача заводий, фабриний, комбинатий список. Гектара дика перспективаш хьаелл цо Іалаьмате дукха Іалама белан — тухаш, пулаш, минералаш йолча горни промышленноста хьадашка.

Гидроэлектростанцеша йиш хулийтаргья тепловой электростанцешка йоаць а ма хІеташ Іалама таь халкъа боахама кхача деакъошка, масала, химега, металлургега дІахийта, цига пох пайда дукхагІа баргба. хІаьта из йоетта быта дегІадоагІа хьаштаж кховчашхера а дІайохийтаргья.

Высоковольтни передачей линеш йолалургья Таджикистана, Киргизе, Узбекистана, Казахстана доамашкен кпелашкен гІодха, вахаш тоаду цар, токи сердали кховчаргья цІеношкен квартирашкен. цар низ дахбергба къонача химически индустре, синтетически хьоасаш, минеральни удобренеш еча производства. кхечхкен текстильни промышленноста.

Георгий БЛОК,
АПН Іилма обозреватель.

СОАХКАРА ГІАЛАТАШ ЮХА МА ДУВЛИЙТА

Шаьла производственни управлене боахамашта 4700 тонн минеральни удобренеш оаннай укх шера. 1963-ча шера еннарел 7-за дукхагІа я уж. Цхьабакъда, дукхача боахамий кулгалхоша во доал хьаь минеральни органически удобренешта. Масала, Куйбышеви XX-ча партсъездан цІерахча колхозий, «Шалинский» совхоза кхашка кІезига дІакхийсай минеральни удобренеш. Из бахьан долаш кІезига чуйийцай культураш. ХІара гектара тІара XX-ча партсъезда цІерахча колхозе 55 центнери Куйбышева цІерахча колхозе 63 центнери мара чуйийцадац мерза оьлаш. Минеральни органически удобреней лоархІам бахьаи цу колхозашка.

Лоаллаха уля «кьакый» яха совхоз. Лаьтташ, хьалаш цхьатара да цу кхаь а боахама. Юкъера лоархІам бича укхаза хІара гектара тІара 250 центнер шекара свекла чуйийцай. 384 гектар йолча майдан хІара гектара тІа 205 центнер свекла хьалкхелаьй «Дружба» яхача совхозе а. Цу тайп-тайпарча цифраша хьахьекх минеральни моттигерчен удобренеех хьахула пайда. Пхезза гаргга дукхагІа хьувкъам чубеннаб ший ханнахьа удобренеш яхача, эабь аьхача, агротехнически дикагІа йолча хана культураш дІайийнача боахамашка.

XX партсъездан Куйбышевен цІерах йола колхозаши. «Алтуринский» яха совхози санна долча боахамаша кховчашъяьц свекла хьувкъара план. Цхьанах гектара тІара 194 центнер чуэзача 4745 гектарах хІаране тІара 144 центнер мара чуенаяц ерригга управлени хьайцача. ЛерттІа шоай бола дІа ца бихьача кулгалхой бехках 23725 центнер свекла дІа ца лу йисай паччахьалкхена.

Эгтара повкъагІдар да уж гІалаташ тІадоагІача шерарча хьувкъама лард йоллара балхаш деча а дувлийтаи хилийтар.

Управлене боахамашка минеральни удобренеши ядохимикаташи дІаоттаь лоаттаеча моттигашкара кховчамбоацараш гучадьхав дукха ха йоацаш цу делажаш хиннача комиссе. Ядохимикаташ дІаоттае хІанзарча хьаладтга ма эшшара йола баксаши склада ядохимикаташи дукхагІдолча боахамашка.

Бокха хьувкъам баккхара ларх я дика а дІалувча боарамга кховчаль а долц фу дІадер. Из фу шІендара ядохимикаташ хина а еза хІаьта царех хьаьгъаллц пайда эца а беза.

Фу кийчдара бола инструкташи боах беш цхьанна сар вац Шаьла управлене. Кхерашлен технически санитарни бокъонаш, оьрмаш терказ а ца еш ду уж балхаш. Кийчдаь даьнна фу тара чу а декха дІакхаьнйитоп вашашечица.

ДІаде лаьрхІам кхачахна лаьрхІан кола ялаташ цхьан помещене а, хІаьта цаІ шоллагІчох лерттІа къоастадаь доацаш а лоаттаду укхаза. «Гудермесский» совхоз, Ленина, Куйбышева, XX-ча партсъезда цІерах йола колхозаш санна долча доккхийча боахамашка лелалу уж гІулакхаш. Гуйран ялаташ дІадийна даьнначул тІехьагІа эзедиса дІаде кийчдаь хинна фу тІера дІадаккхац цу боахамаша.

Ядохимикаташ хьайеча, дІаеттаь лоаттаеча, дІатехача складашка балхаш ду дукхагІбараш цар цІераш ховш, уж дІаоттаь миттта лоаттае еза ховш бац. Цудухьа ядохимикаташ цІІаш шоллагІъерашца вІашагІа у а, хІаьта из бахьан долаш фу дІаде могаргдоацача доал. тІаккха чуэца хьувкъам эсала хул.

Ядохимикаташи минеральни удобренеши дІаоттаь лоаттаяра гІулакха цхьы тІеньа а ца доахаш лерттІа порядок оттае еза Шаьла партионен производственни управленеи.

М. АЛБОГАЧИЕВ,
тха собкорр.

«СЕРДАЛО»
3-гІа оагІо, 17 ноябрь 1964 шу.

ТАМАШИЙНА ХІАМАШ

Ветон пленкана кІалха

Дукха ха йоццуш а тІехья помещене чуьх йоцпаш йоттачь бетоно дукха новкъарлеюш йора гІишлонхошта — къаьстта Средни-Азе. Климат йІайха йолча бетон эттІар. Специалисташа дукха способаш араяьхар из на хилийта, бакъдал дагадоаллар кхочушдецар цар.

ТІаккха Іилмахошта полиэтилен дагаехар — гІолат балаизар уж. Нагахьа сиина Іочу маеттиге бетон 4—5 сахьата полиэтиленан мордаца дІакъовле, из эттІоргьац.

ХІана Токтогульски ГЭС хьальеча кердача способах масеех эзар квадратни метр бетонан покрыти ньй. АПН корреспондентаге гидротехника Ерригсоюзни Іилма-талламийн института сотрудника Кричевский Игора бьача хоамах, полиэтиленови мордаца къовлаш йоттаргья ГЭС-а керттера сооружени лаха арочки сунт. Полиэтиленови экранаш юкъейоалле, дерхІ Киргизе эгара лакхагІа йола лоамах ГЭС — Ат-Башински ГЭС хьальеча ю.

Владимир НЕСТЕРЕНКО,
АПН корреспондент.

КОТАМАШ—МЕДИКАШТА ЙОЛА МОДЕЛЬ

...ВІалла са тоха а на могаш цІаьхха дийнахьа наб ук сона, якаш кадаш вар цамогаш вола К. ГІеш волеш, кхыметтел велосипедаца волаш... наб юлора цу сага. Иштта наб кхетар масеех секунда, цкъаза масеех минута а.

Нервни системах иштта кхийттача органически лазарах медикана сан нарколепси (дегІ дуьладалар, дегІ кІалалар). Лазар хьелалара бахьнин из кхийттачоа дарба дара способи медицинана на ковреx цаІ дар.

Тамаша хета а, на проблема къовстаяра котамаша новкъостал дир. Итт шу дьалха СССР медицински Іилмай экспериментальни медицина института Іилма сотрудника Карманова Ила котамий условни рефлексаш хьа мишта хул Іомаде йолвелар. Клетка чу ехкача котамашта цхьан хенна лампа согаш а уж чуйолча клетка металлически айна меле электрически ток чухецаш а хиннай. Ток чухийцача клетка металлически ай тІера улгаш техача цуй дамкъа тІа яле Іомакле сзаш хиннай котамаш. Масеехказа серпал а аьча, ток а телкача, церга дІаьхиннай котамаш. Бакъда царех цхьаннена чІоагІа Іатиъаш хиннай сердал. Исследователь чехха лампа сага а чехха йоле е эзаш хиннай. ДІа а на йолалуш цІаьхха йисай котам. Итт секунд цкъейолийташ сагача лампа сердалю дуьладеьд цуй дегІ. Чехха клете наб дегайоккийташ хьад хиннад котамга. Из цу лабораторин наькъаца хьань лазара модель. ТІаккха из доезза йиш хилар масса оагІорахьара.

Согаш йоеши лампа сердал телараx котама хьакшина чурча торможение процесс сага хул инфекционни лазарера хиларах е керта хьаьа човнаш хиларах юкъедисача лазара тІетІоалле.

МоллагІча а больнице нарколепсена дарба пулургдола чоалване йола методика оттаяй хІана медикаша биологаша пхьаьа. Из лазар доаллараца са. том беш йола процедура ю, наб ейта молхаш яц оеметаргоха средствеш шоеша а йолаш. Масеех бетта боагІеча боеране лоаттаю цар сага наб.

Эрнест ЛЕЙБОВ,
(АПН).

ЭМБРИОНА—55 ШУ

ЯРОСЛАВСКИ ОБЛАСТНОЙ КЛИНИЧЕСКИ БОЛЬНИЦЕ ЯЬ НАГГАХЬА МАРА ЦА НИЙСЛУ ОПЕРАЦИ

Ярославски областной клинически больнице консультаце ера Луганскн областе яха, шахте болх беш йола Наталья К. Цуй евтем боабаьбар дог доаллача уттача лазараша, тІеххьарча хана чеккчехка деттаьуча дего. Больнице хирургически отделение заведующи вола, бІаь гаргга дега операци ьа Михайлов Петр чІоагІа хьажар помогаш йолчуьга. Рентгено хьахьекхар дега бола ккача хьачуула сосудаш теІа а еш дегаш дагІа гонаш юкъе доалла бийла доккхагІа дола дестам. Рентгеноскопе кердача методаца — дестам мел кІоарга а мишта и да хойтача томографеца теххача, дьыккача 12 суртах цхьане тІа гучаьлар аІамига керта тута, мочхалаш. Из хиннай йизза хьахиина эмбрион — дегІа чу хьакхина сага зародыш. К. Натальеца хьахина цуй шола ва воша е йиша цуй дега улаю ваьхав е цхьай 55 шера, вента аьчи К-во нех ныккача хана.

Зулам делара клерош тІеоттабьча лоалладочух дог шупьадакха операци е йийзар. Масеех де хьалха аьтта а боалаж ши операци йир больница дореша Михайлов Петра, Коновалова Маргарита, Шаткова Галина, Ярославски медицински института профессора Матешук Владимира хьалхле а делаеш.

— Тхона бІергадайна ва хІана дуни медицина эгара кІеваргатІе хуларех цаІ да, аьлар Михайлов Петра. — Во хеташ яц уккхо. Бакъда, хІана а дукха къахьега дезаргда К. Наталья моган-маьршa а йолаш ше хьча городе цІахийтара.

Альберт ТРОФИМОВ,
(АПН).

Кавказера кердадараш

ХЬАЛЬЕШ Я ТБИЛИССКИ МЕТРО

Лампаица сийрдаьлкка я метро эскалатор... Тбилисерча Октябрьская яхача лаьттан кІалхарча станце эскалатор я из. Из хьалъль хьинай. Йистедьаьнад «Площадь Марджанишвили» яхача станцера облелочки балхаш а. Тбилисски метрополитена хьалхара лини — лоацача хана хургдола хІама. Грма-Гелега 300 арагиннцай тІаьга кхаччалца йолча ерригача городе гІолла чакхбаьннаб лаьттан кІалхара никъ. Пхьайолча участкашка породах етта йола вагонеткаш лел.

Диспетчерски пункта дукхаза вІаштараь здани хьалъе йолаьй. Тбилисски метрополитена дог. цуй «хьаь юкъ» хургья из. КІоаргга лаьттан кІала беш ба Тбилисе бахача наха холуш боаца болх—Іойохкаш латт рельсаш, гранит тІаюх платформаша.

(«Заря востока»).

□ □

АЛИ-БАЙРАМЛЫ—НУРА ТІАРА ГОРОД

Али-Байрамлы... ДІаяхача хана масеех тиша цІа дагІа Зубовка яха поселок. ІаІ дІа ца воххлуш хотта, аьхкий садикъа Іимерца улицнигаш. Зубовка «хозалоь духхьала воцалачка яр: хІаьта эгара «ЙоккхагІйола» предприяти — новраш ду завод.

Масеех шу хьалха уххаза хьаллхара баьхкар мехкдаьтта лохараш. Дукха ха дІалехьа «Іаьрвача доно» ширвански кладовоех йола сийле дІаьржар республике гІолла, араьлар цуй доазол. Яьсса яьдача моттигашка, прикуриски лакхаленни босеша цхьанниена тІехьа шолагІчоа бурув деттар скважинашта. КІеззига ха яьннача тІехьагІа Курайна тІерча яьсcача моттиге хьалье йолайир Европе хьалххара хьайийлача тиnера йола электростанци — Али-Байрамлински ГРЭС.

Хьалъеш латт керда город. Хьалдьцд дукхаза вІаштарлаь цІенош. Йоккхий сийрда тикаш, коза кхоаллекаш тІайола базар.

Гарггарча хана Кура тІа хьаергья йоккха порт.

ХІинз «Ширванинефть» НПУ республикин йоккхагІчарех мехкдаьтте доакха предприяти я.

(«Бакинский рабочий»).

□ □

САМОЛЕТА ТІАРА ДІАДИЙНАД ДУГА

«Красноармейский» яхача совхозе 3,5 эзар гаргга гектар йолча совхоза плантацешка техника аральккхай шийтта механизированни звенос. Кхашкара пачхьалкхен амбарашка дІадахьийтад хьалхара бІаь эзар пунт дуга.

Ер шолагІа шу да дуга лелачеча звенона И. М. Чауна кулгалду. Шо-шоаш хиш дехкаш балхаш дечар чувачуух дуга маьла дарегІа хилара белгала я из звено. Дуга дІадухьа совхха хьалххара юкъейихьай звено система. Из пайданегІа а хиннад. 204 гектар йолча плантаце хІара гектара тІара цу хана 66 центнер дуга чуийцар звенос, цул совгІа ерригача совхозачух шозза сомІа чухкахьа хиннаб продукцеrax.

ДІаяха бІаьстe хала хилар, саьлаш араяха кийчъеннача кана чІоагІа дегІаш доладелар. Новкъостала ера юрта боахама авиаци. Ги лаьхера фоца хІа а хоаржадеш дІадийр самолеташа.

Майрра яь эксперимент тодамна чакхъьлар. ХьалтІадаьнна аІыргаш дика дар. Хьункъам во бац — гектара тІара 56 центнер.

(«Советская Кубань»).

□ □

ХИМЕ НОВКЪОСТАЛЦА

Холодильни оборудоване Черкесски заводе машинаштен станокаштен ремонти модернизаци еча тодамца юкъекхуль синтетически материалаш.

АСТ-7 яхача пластмасса новкъосталца тиша втулкаши маточни гайкаши юхаметтаоттаеш йола чоалхане йоацаш а маьха дарегІа а способ кийчъьй энергомеханически цехе. Ледадь дола Суппорта загалаш «БФ-88» яхача хьамтаца загала тІа лента тохарца юхаметтаоттаеш йола способ балха юкъейихьай ремонтникаша. Полиэтилена е капрона электродашцарча лаьрххІа йолча горелка новкъосталца винипласта гальвански ваннаши сварка яра йола пайданера способ юкъейоалаьй.

(«Ставропольская правда»).

□ □

АРЕНАШНА ХИЙ ДОАГІА

ХІинз итх эзар гектар гаргга хий дехка лаьттан да Калмыкии республике. Праве - Егорлыкски канала чугІолла хьадоагІача, Сарпински, Оли-каспийски оросительно - обводнительни системай чотах 1965-ча шера хий дулургда 495 эзар гектар долча лаьтта. Кхы тІа а хий дехка лаьттан 5 эзар гектар гаргген лиманни хий дехкараш 8 эзар гектар совгІеи кхаш шерде тардолийтаргда цу гІулакхе колхозийн совхозийн.

(«Советская Калмыкия»).

«Амурски залива комендант»

Ноябрь бетта хьалхарча деношка Владивостока юкъерча спортивни гаване гучабаьннача кашалота — церган йолча кита «амагІавккхал» хІама дир. ХьалхагІа Амурски залива гаванах къоастеш йолча модана генахьа масеех ге баьккхар цо. Цул тІехьа якерех латтача спортивни кемашка «кІеззига ха йоаккхаш хьоашалгІа» бена хилар. Цу хала бІаьш владивостокцаш бар цунга хьожаш. Городерча гІарах дукха цецбоалаш а бацар кашалота, ший хьама дагІа жортех доаккха цІоги хьа а хьухаш шертта хи чура хьалтІа лелхар из.

ХІанзара хьаша — бегаьта «Амурски залива комендант» аьнна цІи тилла бола, города Владивостока довзонал чухнахьарча хи йистошка хан-ханнахьа гучабоалаш бола кашалот ба из, яхаш хува Владивостоке бахача наха. Ух хишка шийна хІама лергдоаплга хетаргахьа дика хоаш за хьаша: Сийлахьвоккхача Петра залие киташ йовенга чІоагІа дийхха да.

(ТАСС-в корр.).

ВЕЖАРАШХА ДОЛЧА СОЦИАЛИЗМА МЕХКАШКА

СОВЕТСКИ СПЕЦИАЛИСТИЙ НОВКЪОСТАЛ

ГАВАНА. «Советски новкъостал на хилча дукха хІама дуьлургдацар зайта. Башха-дика дакъа да советски специалисташа шай балха юкъе доацар», — аьлар Кубински минеральни ресурсай института директора Мануэль Маррерос «Мундо» яхача гавански газета корреспондентага.

Кубински минеральни ресурсай институте болх беш 40 гаргга советски специалист ва. Цар новкъосталца доккхий балхаш ду мехка никель, хромови, марганцеви, кхыдола рудаш лохаш а хІаьта иштта цементи кхыйола гІишлой материалаши хьаю бодах лохаш а.

Советски геологаша, геофизикаша, мехкдаьттахоша доккха новкъостал ду кубински доттагІашта квалифицировании кадраш кийчъера а.

* * *

СОВЕТСКИ СОЮЗА ДОТТАГІИЙ СЪЕЗД ХИЛАЛЕ ХЬАЛХАГІА

ВАРШАВА. Уххаза хилар польско-советски доттагІален Общества керттерча правлене пленум. Пленумо чІоагІйир декабрь бутт болабеннача ххьа хьаеллаш йолча общества VII-ча Ерригпольски съездага дургйола, дІадахача дийн шера общества баьча балха хьакъехьара доклад.

Польско - советски доттагІален Общества керттерча правлене председатела заместитела М. Войтровске хоам бир пленуме, хІанз мехка предприятешка, учреждешка, юрташка болх беш общества 16 эзар кружок я, аьна. Ух шера дІабахача хьалхарча ялх бетта къахьегамхошта 20 эзар гаргга лекци еникгеш беседи еиген вІаштІехьдаьккхад цар. Цар оттаьй 2700 сайрен концерти, 6000 совгІа выставки.

* * *

КЪАХЬЕГАМХОШТА КВАРТИРАШ

ПРАГА. Ух шера Чехословаке тайп-тайпарча районашка 26 керда поселок юлаш латт. Дий шу дьаьначух тІехьагІа цига вахарга 200 эзар гаргга саг.

Дукха керда чуІе цІенош хьалу эгара хьалха керда хьалъеш йоккха индустриальни центраш латтача районашка. Дукха ца гош чехословацки металлурге гигант болх бе йолалургйолча Кошице яхача малхбоален - словацки городе мадарра аьча керда город хьалъоттаргья. Ух гаргтарча шерашка уххаза хьалъергья 30 эзар гаргга квартира.

Дукха чуІе цІенош хьалдеш латт КъилбаседенМораве — Чехословаке кІора-металлургически центре. Ший къаьнара довзонаш шердеш а Прага. Ух тІеххьарча пхе шера цига бахача нахага кхьчай 30 эзар гаргге керда квартира. Ух шера къахьегамхошта дІалургья кхы а 6,5 эзар гаргга квартира.

* * *

БОЛХ БЕ ЙОЛАЛУШ Я ЗАВОДАШ

ПЕКИН. Хунань яхача провинце болх бе йолаеннай химически удобренеш хьаеш йола [illegible] заводаш. Царех цаІ хьалъьй город Чанше. Цу предприяте хьаергья азотни удобренеш. Шера 600 тонн синтетически аммиак хьае низ болаш я из.

Фосфоритни хьвар доаккхаш йола шоллагІа завод болх бе йолаялийтай Люлие яхача городе. Цу предприяте шера юрта боахама тергья 5.000 тонн химически удобренеш.

* * *

БИЗЗАЧА НИЗАЦА БОЛХ БЕШ Я КОМБИНАТ

БУХАРЕСТ. Шай проектни низага хьаьчай город Сучавера кальхатацеллюлозни комбинат, яхаш хоам бу румынски кепа йоаконн. Кердача предприяте шера арахецаргья 50 эзар тонн целлюлоза, 60 эзар тонн кахьат, 150 миллион кахьата пакет, 5 эзар тонн кахьата тІормеш. Бедала меттех уххаза дукхагІа пайда эцаш я хьу тедачарех хьунна херх хьохача заводерси отходаш. Кердача техникаца кийчъьй предприяти, комбинатера производственни процессаш механизаци яь я, шерра балха юкъехуь автоматизаци.

Гиндукуш яхача лаьмнашка тІолла Афганистана столица Кабул юкъа къилбаседан районашца доцаш бола керда автомобилийн никъ биллаб.

Из никъ биллар Советски Союзо экономически техническии новкъостал а деш.

Сурта тІа: керда биллача автомобилийн никъахь тІа.

(АПН).

Кастта гучаарггьа Российски Федераце чемпиона сийлен цІи йоаккхаргйола команда. Орджоникидзерча стадионе 14 ноябре вІашагІкхийтар «Ростсельмаш» «Терек» яха командаш. Іалаьмате дика лейзар грознецаш. Счет 5:1 а йолаш лоархІаме котало яьккхар вай футболисташа. Ростовчаний кaІараших бургацаш чутехар Ю. Солнцева, В. Бордовскеха, В. Косова. ХІанз «Терек» лидер я. Цун 3 очко я.

ДІадахача кІирандийнахьа эрганарча матче лайзар «Спартак» (Орджоникидзе). «Текстильщик» (Иваново). Уххаза а шоай «традиционни» счет толхаьлзар ивановцаша. Матч 2:0 а йолаш уж котболаш чакхъьлар. ХІанз «Ростсельмашец» «Текстильщикех» [illegible] я.

Сурта тІа: «Ростсельмаша» каІарошка бургац чутох Ю. Солн[illegible]

Н. Кобозовоми сурт.

Ейга атлетика

Ахкахара сезон дІакъовлаш даьча локІарашта юкъе дакъа доацаш дукха республика легкоатлеташ хилар. Сийлен приз аккха къовсам лоаттабир «Къахьегам», «Буревестник», «Спартак» яхача, Къахьегама резервай спортивни командаша. Дика лайзар 11,4 секунда 100 метр ведлеш 6 метри 71 сантиметри дІоахала кхоссавеннеш вола Фарасов («Къахьегам»).

Чемпиона цІи яьккхар 4 минуташ 7,8 секундаш 1500 метр ведача Спитяина. Лакхала кхоссалуча хьалхара моттиг яьккхар 185 сантиметр кхоссавеннача Ядеке, лостаьгони диски кхоссача — Теркута («Къахьегам»), 110 метр ведача — Хютянина («Къахьегам»), 1000 метр ведача — Елизарова («Спартак»), копье кхоссача — Лаврентьев («Буревестник»).

4х400 метр яхача эстафета хьалхара моттиг «Къахьегама», шоллагІа—«Буревестника», кхоалагІа — «Спартака» командаша яьхар.

О. НИКОЛАЕВ.

КІалтохаргах латар

Шиш дийнахьа вІашта «Красный молот» яхача завода спорта дворецe ший лоІамеи классически кІалтохаргах лийтар Нохч-ГІалгІай АССР-е хьалхара моттиг яккхара.

Ший лоІаме кІалтохаргах латача дакъа доацаш хилар «Динамо», «Къахьегам» яха, Къахьегама резервай, Урус-Мартанеи Пожай-Юртен районий командаш, хІаьта классически кІалтохаргах латача — «Локомотив», «Динамо», «Спартак», «Буревестник», «Къахьегам» яха а къахьегама резервай а командаш. 180 совгІа саг вар кІалтохаргах латаш. Шийца мел летар эшаеш дика летар Пагараев («Динамо»).

Ший лоІаме кІалтохаргах латарах республике хьалхара моттиг «Динамо» яхача командах, шоллагІьар Къахьегама резервай командах, кхоалагІьар Урус-Мартана района командах яьккхар. Классически кІалтохаргах латарах хьалхара моттиг Къахьегама резервай, шоллагІьар — «Спартака», кхоалагІьар «Буревестника» командаша яьхар.

Котъяьннача командашта республика кубокаши дипломаши еннай.

Ши саг йоалаьчоа суд яьй

Тха района следствен судей органашта хІана а нийслу дІахача замах юхедисача воча гІулакхаца советски законность телхаеш моттигаш.

Иштта хІама хилар ух тІеххьарча хана Кень-Юрта. 1-ча Мая цІерахча колхоза жа Іуно Алаев Ахьмада, ший кІалха Цазкрова Асма яха сесаги берании доллошехь, шоллагІа саг йоалайир.

Яихайтта шу мара дацар цо йоалаьча Эдильсултанова Мархий. Іехайир из Алаева шийга йоагІаргйолаш. Дьнеи ниннеи на а хоеш хІайнта из саг шарІатех Іадатех бокъонех Алаева сесаг а аьнна дІачІоагІайр.

Боккха бохам баьлар цох Мархий даьнеи наннеи. Маьре яха хо йоаца ший йоІ Іеха а я, маьре йигай Алаева, из бахьан долаш советски законах доагІа Іазая не цукма аьнна прокуратуре письмо дайтар Эдильсултанов Висолта.

Маьре яха ха йоаца саг, шоллагІа сесаг йоалаяраx уголовни бехктокхаме ваар Алаев.

Дукха ха йоацаш Кень-Юрта цІа а яха из доги дийшар Грозненски района халкъа суда выездной сесси. Шо даьча зулама мукІарло деш вацар Алаев. Бакъха тамашийна хІама дар из бехке веш шоаш хьалха бьь лоткъам хийца а хийца. Алаев суда кІалхара ваккха Эдильсултановеи цуй йоІа Мархаси лелаевр. Мархий ялхайтта шу хиина а Іац, цуй бархІайтта шу а да, е цо из шоллагІа сесаг йолаш а йигаяц, йоахар Эдильсултанова. Шоана на моттадаш из ды делабеш, нурд волаш саг ва аьнна. Иза КПСС член а волаш саг ва.

Алаев мукІарло деш хиннавеце а Эдильсултановеи цуй йоІа Мархаси из кІалхара ваккха шоай лоткъам хийца бале а, факташа бехке варах набахта валла 2 шу суд яьй Алаевна. Советски сагах, къаьстта парте член волча сагах, халла йиш йоаца гІулакх хьоалдарах — халкъа суда хьахашка харцдерах Эдильсултановна цІенкъашта бехк бе беза 1-ча Мая цІерахча колхоза партийни организаце, хІаьта Кень-Юрта бахача наха юкъе дезалахе саг йоалаярах-йитарахи дола советски законаш дІадовзийташ болх бе а беза.

И. АЙДИНОВ,
Нохч-ГІалгІай АССР Грозненски района прокурор.

Каст-каста хул хьаьший

ГуІйре чуцача юртбоахама къахьегамхоша меттех, промышленни предприятей болхлоша, студенташа, тІемахоша — массанена дакъа лоацилга закон а хинна дІаеттад вай мохка.

Ух шера доакха новкъостал доаттаду гуІйран балхаш чехкагІа чакхдахара Наьсарен района боахамашта студенташа, дешархоша кхьчар.

Кхакка болх беш боахача нaxа культурни сакъердам бе цига бахе хул каст-каста республика культурно - просветительни музыкальни училищай студенташ.

Октябра дезача деношка Наьсарен района «Назрановский», «Октябра 40 шу», «Экажевский» яхача совхозашка баха а хилар уж. Сарахьа культура цІеношкеи клубашкеи, дийнахьа кхешка дерриге а 13 концерт оттадир цар. ЛадугІарашта чІоагІа дукха безаьлар студентаца Горчханова аккордеонаца лекха нохчийн гІалгІайн ладугІа ашараш, Мусхаджиева лькха сакъердаме куплеташ, солиста Ивашенкое дакха илли. Дика чакхъьлар цу агитбригада кхьйола номераш а.

[illegible]

ДЕШАРХОЙ—КХАШКА

Доккхий толамаш даьхар ух шера «Ингушский» совхозе хьажкІаши шекара свеклаи кхеьача Долаховча школа дешархоша. 25 гектар хулача хьажкІай кхай тІара хІара гектара тІара 500 центнер моша доакъар даьккхар. 5 гектар хулача аьттга хІара гектара тІара 250 центнер свекла яьккхар цар. Культураш дІаелехьа лаьтта дика кийчдеш, удобренеш йохкаш, хаинахьа мукхаш доахаш, оасар деш дешархоша даьр доаннар.

ХІара гуІйрийна школа каа йоагІар совхоза автомашина. Цунца бехьне, хоаха дог доваш кхашка ухар дешархой. Шоай директора, вахуча, хьехархоша хьалхле а делаеш кхашка, хьаьта, хьажкІаши свеклаи тІера ІойоассеІча, тІайоттача балхаш дора бераша, цар 200 тонн хьажкІаш дохьаьй, 10 тонн чІормаьккхай, 20 тонн хьажкІаш тІеттай, 40 тонн тІера Іойоассаьй, 30 тонн свекла цІенйир школьникаша.

Цу масса балхашка къахьегаш 150 гаргга саг вар. 1000 сом совгІа ахча дакккхар дешархоша шоаш баьча балхах.

А. ГАЗДИЕВ,
ВЛКСМ Наьсарен производствени управлене комитета инспектор.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгІа

Радио: 6.30 — Юрта боахама болхлошта передача (эрсий меттала). 6.45 — Музыка. 7.10 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 8.15 — «Сердало» газета оагІонаш тІера. 8.25 — Баланчиведзе фортепьяни оркестри лаьрхІа йола кхоалагІа концерт. 8.45 — «Къона тІехье» яха передача (гІалгІай меттала). 16.05 — Музыкальни календарь. Ноябрь бутт (эрсий меттала). 16.30 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала). 16.45 — «Къоналл» яха передача (гІалгІай меттала). 17.00 — «Къилбаседа Кавказа экономически вахар» яха радиогазета. 17.30 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Городера Орджоникидзера футбольни матчах йола трансляци. 18.45 — Концерт.

УКВ: 9.00 — «Инструментальни лупи» яха передача. 9.45 — «Пушкина Лирика» яха литературно - музыкальни концерт. 10.45 — «Денис Давыдов» цуна берашта йола радиопостановка. 11.15 — «Шалинни дага аларах йола кержа оагІонаш» яха кхоалагІа передача. 11.50 — «Неандертальца маьчаш» яха дуэнар. 19.00 — «Цирка принцесса» яхача Кальмана оперетта монтаж. 20.30 — Нохч-ГІалгІай халкъа ашараш. 21.15 — «Музыкантаи белакІеж» яха пхелагІа передача. 21.30 — «Тувлаьенна воІ» яхача спектакла радиокомпозици. 22.45 — ЧІоагІаргахи фортепьянан лаьрхІа йола Нечаева Соната.

Хьажа

Телевидени: 12.00 — «Хьо на] вац» яха телеспектакль. 13.10 — «Большой барьер» яха кинолюбителий клуб. 18.25 — Телевизионни кердадараш (нохчий меттала). 18.40 — «Хьакъял Іомадарга! «Студентий дунен халкъий юкъера де (нохчий меттала). 19.00 — Медицинен дарба ду оала яхаш хьежаш бола нахи. Беседа. 19.15 — Киножурнал. 19.25 — Английский метта урок. 19.55 — Юрти нахи. 20.25—Телевизионни кердадараш. 20.40 — «Дон-Кале хиларе» яха художественни фильм.

Город Грозне, Гоголе улицагІа, № 9, яхаш йолча гр-нас Андреева Александра Николаевнас суде дехнад Новгородски областе, гор. Стари Руссе, Шевченко улицагІа, № 11, вехаш волча ший марегара Андреев Валентин Васильевичагара ше яьалярах дола дош.

Дош духцаргда город Грозне, Октябрьски района халкъа суде.

Город Грозне, Калинина цІерахча поселке, Дмитрова улицагІа, № 33, вехаш волча гражданина Исаджанов Рафик Мартычевичa суде дехнад цига яхаш йола ший сесаг Исаджанова Лидия Максимовна ше йитарех [illegible].

Дош духцаргда Ленински района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦІечу фронтовикий урам, 10. Телефонаш: редактора — 3-41-22; редактора зам. — 2-07-01; бехктоканна секретара—2-45-40; партийна вахара, промышленна, юртбахама, школий отделий — 2-25—72; корректоре — 2-00-00.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 10. Телефоны: редактора — 2-41-22, зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-40; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и школ — 2-25-72; корректорской — 2-00-00.

«Грозненский рабочий» издательстве типографи. Революци проспект.

Типография из-за «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ02289. Заказ № 6009.